

AINEVALDKOND SOTSIAALAINED

SISUKORD

Valdkonnapädevus	3
Ainevaldkonna õppeainete jaotus ja maht.....	3
Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming	4
Ajalugu.....	5
Inimeseõpetus	5
Ühiskonnaõpetuses	5
Õppe kavandamine ja korraldamine.....	6
Hindamine	7
Õppekeskkond	8
AINEKAVAD	9
AJALUGU	9
Õppeaine kirjeldus	9
II KOOLIASTE	10
II kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud	10
5. KLASS	12
6. KLASS	17
III KOOLIASTE.....	24
III kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud	24
7.KLASS	26
8.KLASS	33
9.KLASS	40
INIMESEÕPETUS	50
Õppeaine kirjeldus	50
Hindamine	50
I KOOLIASTE	51
I kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud.....	51
2.KLASS	51
3.KLASS	52
II KOOLIASTE	54

II kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud	54
5.KLASS	54
6.KLASS	56
III KOOLIASTE	58
III kooliaste teadmised, oskused ja hoiakud	58
7.KLASS	58
8.KLASS	60
ÜHISKONNAÕPETUS	61
Õppeaine kirjeldus	61
Hindamine	62
II KOOLIASTE	63
II kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud	63
6.KLASS	64
III kooliaste.....	65
III kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud	65
9. KLASS	66

Valdkonnapädevus

Sotsiaalainete pädevusega taotletakse õpilase toimetulekut iseendaga, suutlikkust toimida lähikonnas, valmisolekut ja oskust olla aktiivne ning vastutustundlik kodanik, oskust mõtestada ühiskondlikke suhteid minevikuühiskondades lähtuvalt ajaloolisest kontekstist ja üldinimlikest väärtustest.

Sotsiaalainete õpetamise kaudu taotletakse, et põhikooli lõpetaja:

- 1) tunneb huvi kogukonna, rahva ja maailma arengu vastu, mõistab ühiskonnas toimunud ja toimuvate muutuste põhjusi, tagajärgi ja seoseid;
- 2) tunneb huvi enda arengu vastu, hindab ennast adekvaatselt, analüüsib oma võimalusi, usub endasse ja kavandab oma tulevikku, võtab eakohase vastutuse oma tuleviku kujundamise eest, väärtustab loovust ja ettevõtlikkust ning arendab endas neid omadusi ja pädevusi;
- 3) austab demokraatiat ja inimõigusi, teab oma õigusi ja kohustusi, järgib seadusi, üldinimlike väärtusi ja üldtunnustatud käitumisnorme, kujundab oma arvamuse ning on vastutustundlik ja aktiivne ühiskonnaliige, on lojaalne Eesti riigile;
- 4) valdab infootsimise meetodeid, hindab kriitiliselt allikate usaldusväärsust ja teabe sisu; väärtustab teaduspõhist maailmapilti ja kujundab enda seisukoha;
- 5) aktsepteerib inimeste individuaalseid erinevusi, kultuurilist ja maailmavaatelist mitmekesisust, suhtub neisse sallivalt, kui need pole inimväärikust alandavad või inimsusevastased;
- 6) tunnetab oma rolli Eesti kultuuripärandi hoidja ja kandjana, väärtustab inimkonnakultuuri pärandit ja aktsepteerib kultuurierinevusi;
- 7) hoolib endast ja teistest, järgib tervislikke eluviise, käitub turvaliselt enda ja teiste inimeste suhtes, hoiab keskkonda, on teadlik tarbija.

Ainevaldkonna õppeainete jaotus ja maht

Maarjamaa Hariduskollegiumis on sotsiaalainete valdkonna õppeained ajalugu, inimeseõpetus ja ühiskonnaõpetus.

Sotsiaalainete valdkonna ainekavades esitatud taotletavate õpitulemuste ning õppesisu koostamisel on aluseks võetud arvestuslik nädalatundide jagunemine kooliastmeti ja aineti alljärgnevalt:

II kooliaste

ajalugu	3 nädalatundi
5. klass	1 nädalatundi
6. klass	2 nädalatundi

III kooliaste

ajalugu	6 nädalatundi
7. klass	2 nädalatundi
8. klass	2 nädalatundi

9. klass 2 nädalatundi

I kooliaste

inimeseõpetus 2 nädalatundi

2.klass 1 nädalatund

3.klass 1 nädalatund

II kooliaste

inimeseõpetus 2 nädalatundi

5.klass 1 nädalatund

6.klass 1 nädalatund

III kooliaste

inimeseõpetus 2 nädalatundi

7. klass 1 nädalatund

8.klass 1 nädalatund

II kooliaste

ühiskonnaõpetus

6.klass 1 nädalatund

III kooliaste

ühiskonnaõpetus 2 nädalatundi

9.klass 2 nädalatundi

Ainevaldkonna kirjeldus ja valdkonnasisene lõiming

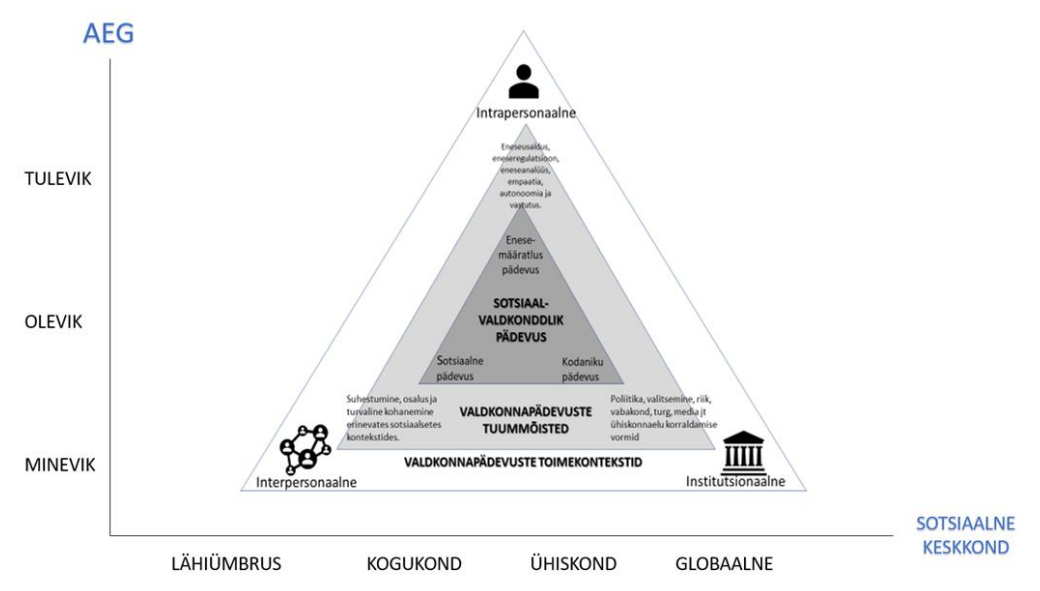
Sotsiaalainetes käsitletakse inimese ja ühiskonna toimimist minevikus ning tänapäeval. Sotsiaalainete vahendusel kujundatakse õpilastes oskusi näha ühiskonna arengus põhjuse tagajärje seoseid ning teha teadlikke valikuid, lähtudes ühiskonnas kehtivatest väärtustest ja moraalinormidest. Õppe vältel kujundatakse õpilastes tahet toimida kõlbelise ja vastutustundliku ühiskonnaliikme ning isiksusena.

Sotsiaalainete pädevusega taotletakse toimetulekut

- iseendaga (intrapersonaalne: eneseusaldus, eneseregulatsioon, eneseanalüüs, empaatia, autonoomia ja vastutus) - enesemääratluspädevus;
- lähikonnas (interpersonaalne: suhestumine, osalus ja turvaline kohanemine erinevates sotsiaalsetes kontekstides) - sotsiaalne pädevus;
- ühiskonnas (institutsionaalne: poliitika, valitsemine, riik, vabakond, turg, meedia jt ühiskonnaelu korraldamise vormid) - kodanikupädevus.

Kodanikuks olemist määratletakse kui võimet tegutseda vastutustundliku kodanikuna ja osaleda ühiskonnaelus.

Sotsiaalse pädevuse ruumilisele haardele (lähiümbrus, kogukond, ühiskond, globaalne) lisandub ajaline/ajalooline (minevik, olevik, tulevik) mõõde.

Õppe korraldamisel lähtutakse Eesti riikliku iseseisvuse tunnustamisest, eesti kultuuri traditsioonide, Euroopa ning maailma kultuuri ja teaduse põhisaavutuste väärtustamisest ning riikliku õppekava üldosas sätestatud põhimõtetest.

Ajalugu õppides omandavad õpilased kultuuriruumis orienteerumiseks olulisi teadmisi oma kodukoha ja maailma minevikust ning kultuuripärandist. Aine vahendusel suunatakse õpilane teadvustama, analüüsima ja kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende omavahelisi seoseid ja seoseid tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajaloõpetus kujundab oskust mõista minevikunähtuste mõjul toimuvat arengut.

Inimeseõpetus lõimib õppesisu kõigis kooliastmes, toetades õpilase toimetulekut iseendaga, eakaaslaste hulgas, peres, kogukonnas ja ühiskonnas. Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides tundma ennast, kujundama vastutustundlikult oma suhteid, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane. Inimeseõpetuse kaudu kujundatakse esmased teadmised ja hoiakud sotsiaalsest võrdsusest, võrdväarsusest ning naiste ja meeste võrdõiguslikkusest.

Ühiskonnaõpetuses omandavad õpilased teadmised, oskused ja hoiakud ühiskonnas toimimiseks ning vastutustundlike otsuste tegemiseks. Õppeaine üldeesmärk on luua eeldused aktiivse kodaniku kujunemiseks ja ühiskonna sidususe tugevdamiseks. Kõik sotsiaalvaldkonna ained on toeks, et õpilasel areneks suutlikkus analüüsida oma käitumist ja selle tagajärgi,

sobival viisil oma tundeid väljendada, aktsepteerida inimeste erinevusi ning arvestada neid suheldes; ennast kehtestada, seista vastu ebaõiglusele viisil, mis ei kahjusta enda ega teiste huve ega vajadusi. Sotsiaalvaldkonna õppeainete kaudu õpitakse tundma ning järgima ühiskondlikke väärtusi, norme ja reegleid, omandatakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid sotsiaalselt aktsepteeritud käitumisest ning inimeste vastastikustest suhetest, mis aitavad kaasa tõhusale kohanemisele ja toimetulekule perekonnas, eakaaslaste hulgas, kogukonnas ning ühiskonnas. Omandatakse teadmisi majandusest, tööturust, maksundusest, õpitakse tegema otsuseid rahatargalt ja vastutustundlikult. Sotsiaalainete kaudu kujundatakse alusmaailmavaatelse mitmekesisusega arvestamiseks ning valmisolek dialoogiks erineva maailmavaate esindajatega. Sotsiaalainetes käsitletavate õppeteemade kaudu kujundatakse õpilastes esmane valmisolek märgata ebavõrdsust ühiskonnas ja aidata kaasa võrdõiguslikkuse, sh soolise võrdõiguslikkuse edendamisele. Valdkonnasisese lõimingu taotletakse, et õpilane areneks terviklikuks isiksuseks, kes suhtub endasse ja teistesse positiivselt, arvestab kaasinimesi, lähtub oma tegevuses üldinimlikest väärtustest ning märkab ja mõistab ühiskonnas toimuvat. Kõigi sotsiaalvaldkonna õppeainete seisukohalt on tähtis koostööoskus ja töötamine rühmas. Õpilane omandab tõhusad oskused ja valmisoleku ühiskonnaellu sekkuda ja olla edukas elukestvas õppes ja tööturul. Õppesisu valib aineõpetaja arvestusega, et kooliastmeti kirjeldatud teadmised, oskused ja hoiakud, üld- ja valdkonnapädevused ning õpitulemused oleksid saavutatavad.

Õppe kavandamine ja korraldamine

Valdkondlikku õppetegevust kavandades ja korraldades:

- 1) lähtutakse õppekava alusväärtustest, üld- ja valdkonnapädevustest, kooliastme lõpuks taotletavatest teadmistest, oskustest ja hoiakutest ning õpitulemustest ja kooli õppekavas sätestatud õppesisust, kooliastmete õppe ja kasvatus rõhuasetustest ning lõimingu teiste õppeainete ja läbivate teemadega;
- 2) arvestatakse didaktika nüüdisaegsete käsituste ja ainevaldkonnas toimunud arenguga, võetakse arvesse kohalikku eripära ning muutusi ühiskonnas;
- 3) toetatakse lõimingu valdkonna sees, õppeainete vahel ja õppekava läbivate teemadega, arendatakse õpilaste teadmisi, oskusi ja hoiakuid;
- 4) rakendatakse mitmekesiseid ja kombineeritud õppemeetodeid ning aktiivsust, loovust, koostööd ja tagasisidet soodustavaid õppetegevusi, kujundatakse õpiharjumusi ja -oskusi;
- 5) arvestatakse õpilaste eelteadmisi, huvisid, individuaalseid eripärasid ja -võimeid, kasutatakse diferentseeritud sisu ja sobivat pingutust nõudvaid ülesandeid, mille sisu ja raskusaste toetavad individualiseeritud ja õpilasele tähenduslikku käsitlust, reageeritakse õpiraskustele ning pakutakse õpiabi;
- 6) taotletakse mõõdukat ja ühtlaselt jaotuvat õpikoormust, mis soodustab motivatsiooni ning jätab aega puhkuseks ja huvitegevuseks;
- 7) tegeldakse probleemikeskselt ja kogemuspõhiselt eluliste nähtuste ja olukordadega, seostatakse oskusi igapäeva elu ja jätkuõpingutega.

Hindamine

Hindamine on õppeprotsessi osa, mille kaudu toetatakse õpilase õppimist ja arengut. Hindamisel saadakse ülevaade õpitulemuste saavutatusest ja õpilase individuaalsest arengust ning toetatakse selle kaudu õpilase kujunemist positiivse minapildi ja adekvaatse enesehinnanguga enastjuhtivaks õppijaks. Hindamise tulemusena/abil saab õpilane tagasisidet oma edenemise kohta õppimisel ja õpistrateegiate valikuteks. Õpetaja saab teavet oma õpetamise tulemuslikkuse kohta ning sisendit nii õppetegevuse kui ka iseenda pädevuste arendamiseks.

Hindamise alus on valdkonna ainekavades kirjeldatud õpitulemused kooliastmete kaupa. Hindamisega toetatakse kooliastme lõpuks taotletavate teadmiste ja oskuste omandamist, hoiakute kujunemist ning valdkonnapädevuse saavutamist. Ainealaste teadmiste ja oskuste kõrval antakse tagasisidet ka üldpädevuste arengu ning väärtushoiakute ja -hinnangute kujunemise kohta. Hoiakute kujunemisele antakse tagasisidet suunavate ja toetavate sõnaliste hinnangute abil.

Selleks rakendatakse nii diagnostilist, kujundavat kui ka kokkuvõtvat hindamist, mida esitatakse nii sõnaliste hinnangute kui ka numbriliste hinnatena. Diagnostilise hindamise käigus selgitatakse välja õpilaste eelteadmiste ja oskuste tase, hoiakud, ainealased väärtusaamad ja spetsiifilised õpiraskused, et kavandada järgnevat õppimist ja õpetamist. Õppeprotsessi käigus rakendatakse kujundavat hindamist, kus õpilane saab suulist ja kirjalikku tagasisidet oma õpitulemuste saavutamise taseme ning tugevuste ja arenguvõimaluste kohta. Kokkuvõttev hindamine toimub üldjuhul õppeperioodi või mahuka õppeteema lõpul, et kontrollida nii õppetöös püstitatud eesmärkide saavutamist kui ka riikliku õppekavaga sätestatud õpitulemuste saavutatust. Õppeteema kokkuvõttev hinne võib kujuneda õppeperioodi jooksul toimunud hindamise tulemusena, seejuures arvestatakse, et hinnatel võib sõltuvalt töö mahust olla erinev kaal.

Alates esimesest kooliastmest kaasatakse õpilane hindamisprotsessi nii oma töö hindamisel kui ka kaasõpilaste tagasisidestamisel. Õpilasele on õppeprotsessi alguses teada, mida ja millal hinnatakse, milliseid hindamisvahendeid kasutatakse ning millised on hindamise kriteeriumid.

Õpilast suunatakse õppeprotsessi käigus oma õppimist ja püstitatud eesmärkide saavutamist analüüsima ja reflekteerima.

Arutluste, juhtumianalüüside ja loominguuliste tööde puhul hinnatakse arvamuste ja seisukohtade argumenteeritust, seostatust ja veenvust, õpilase seisukohtadele minevikusündmuste, ühiskonnas ja maailmas toimuva kohta antakse sõnalist kirjeldavat tagasisidet. Praktiliste ja loominguuliste ülesannete sooritamisel hinnatakse nii protsessi kulgu kui ka tulemust. Kirjalikke ülesandeid hinnates arvestatakse eelkõige töö sisu, kuid pööratakse tähelepanu ka õpilase keelekasutusele, sh erialaste terminite, isiku-, riikide ja kohanimede, rahvusvaheliselt aktsepteeritud lühendite õigele kasutusele ja õigekirjale, mida arvestatakse hindamisel vastavalt ülesande eesmärgile ja kokkulepitud hindamiskriteeriumidele. Erineva keerukusastmega teadmiste, oskuste ja hoiakute hindamise võimaldamiseks kasutatakse mitmekesiseid hindamisviise ja -vorme. Hindamisvahendi ja -viisi valik sõltub

püstitatud õppe-eesmärkidest ja eeldatavast õpitulemusest. Hindamismeetodite valikul arvestatakse õpilaste vanust, individuaalseid võimeid ning valmisolekut ühe või teise tegevusega toime tulla.

Ajaloos hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi tähtsamate ajaloosündmuste ja -nähtuste analüüsi nõudvate ülesannete kaudu. Allikaanalüüsi puhul hinnatakse allikast olulise info leidmist, selle tõlgendamist ja võrdlemist, kommenteerimist ning usaldusvääruse üle otsustamist. Arutluse puhul hinnatakse kirjutise vastavust teemale, ajastu- ja teemakohaste faktide teadmist, võrdlemise, seoste loomise ja järelduste tegemise oskust ning isikliku suhtumise väljendamist põhjendatud argumentide toel.

Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi ning nende seostamise oskust. Õpilase hoiakuid ja väärtushinnanguid mõõdetakse ja tagasisidestatakse vaatluse, õpilase antud hinnangute ja otsustuste ning juhtumianalüüsi alusel.

Ühiskonnaõpetuses hinnatakse arutlusoskust, erinevate allikate, ühiskondlike probleemide analüüsi ja oma seisukoha kujundamise ning selle põhjendamise oskust; aga ka kodanikuvalmidust ja -vastutust ühistegevuses osalemise, ühiskonnaliikmele kohustuslike toimingute, sh vajalike dokumentide täitmise oskuse jt eakohaste ülesannete kaudu. Väitluses hinnatakse oskust kuulata aktiivselt teise poole väiteid ning oskust esitatud väidetele tõenduspõhiste argumentidega vastata.

Hindamisel lähtutakse vastavatest põhikooli riikliku õppekava üldosa sätetest, hindamise nõuded ja korraldus, sh mittenumbrilise hindamise kasutamine ja mujal õpitu arvestamine täpsustatakse kooli õppekavas.

Õppekeskkond

Õppimist toetav õppekeskkond kujundatakse viisil, kus luuakse kultuuritundlik, üksteist austav, kaasav, vastastikku hooliv ja toetav, turvaline, kiusamis- ja vägivald vaba õppekeskkond, mis rajaneb usalduslikel suhetel, sõbralikkusel ja heatahtlikkusel ning kus märgatakse ja tunnustatakse õpilase pingutusi ja õpiedu. Aktsepteeritakse erinevate seisukohtade olemasolu, arutletakse nende üle ning hinnatakse neid, lähtudes allikatest, tõenduspõhistest faktidest ning demokraatliku ühiskonna aluspõhimõtetest.

Kool võimaldab viia õpet läbi ruumis, kus on:

- 1) mööbli ümberpaigutamise võimalus liikumist eeldavateks tegevusteks nagu rühmatööd, dramatiseeringud, rolli- ja õppemängud;
- 2) internetiühendus nii õpetajal kui ka õpilastel, digitehnoloogia ning audiovisuaalsete esitluste ja videoühenduse kasutamise võimalused.

Kool võimaldab:

- 1) korraldada õpet väljaspool klassiruumi, nt mäluasutuses või ametiasutuses;
- 2) kasutada ainekava eesmarke toetavaid õppematerjale ja -vahendeid;
- 3) õppekäike ja kohtumisi erinevate valdkondade esindajatega.

AINEKAVAD

AJALUGU

Õppeaine kirjeldus

Ajaloo õppimise käigus omandatakse pädevused, mis on vajalikud oma elu korraldamiseks ajalooteadvuse toel ühiskonnale omases ajaloolises kultuuris. Ajalooõpetus toetab ajaloolise mõtlemise kujunemist. Ajalooline mõtlemine tähendab suutlikkust märgata tähenduslikkust ajaloos, oskust kasutada esmaallikaid tõendusmaterjalina, tunda ära muutusi ja ajaloosündmuste järjepidevust, analüüsida põhjusi ja tagajärgi, tajuda ajaloolist konteksti ja mõista ajalooliste tõlgenduste eetilist mõõdet.

Ajaloo õppimist alustatakse sissejuhatausest ainesse. Ajalooõpetuses omandavad õpilased kultuuriruumis ning ajaloolises keskkonnas orienteerumiseks vajalikke teadmisi ja oskusi. Õpilasi suunatakse uurima, teadvustama, analüüsima, kriitiliselt hindama ning tõlgendama minevikus aset leidnud sündmusi ja protsesse, nende seoseid omavahel ja tänapäevaga ning ajaloosündmuste erineva tõlgendamise põhjusi. Ajalooõpetusega alustades lähtutakse huvi ratamisest, õpitava õpilasele tähenduslikuks tegemisest.

Põhikooli ajalooõpetus on kronoloogilis-temaatiline. Õppeaine algab sissejuhatava algõpetusega ning jätkub muinas- ja vanaaja, keskaja, uusaja ning lähiajaloo õppimisega. Eesti ajalugu õpitakse lõimituna maailma ajaloo kursusesse. Ainekavas eraldi esitatud Eesti ajaloo teemasid käsitletakse põhjalikult ja süsteemselt ning tõmmatakse paralleele maailma ajalooa. Käsitluse põhimõtte on liikumine lähemalt kaugemale, alustades kodukoha ajaloost, kus on oluline luua käsitletava teema ja paikadega isiklik seos.

Ajalooõpetusel on kronoloogiline, poliitiline, majanduslik, sotsiaalne, kultuuriline ja ideede dimensioon. Põhikoolis tähtsustatakse õpilasele jõukohast, inimesekeskset ajalookäsitlust, eluolu ja kultuuri teiste ajalooõpetuse dimensioonide ees. Maailma ajalugu käsitletakse valitud teemade kaudu, millega ei taotleta ajalooperioodidest tervikpildi kujunemist. Tähtis on luua seosed mineviku ning nüüdisaja ajaloosündmuste ja nähtuste vahel ning kujundada arusaam, et minevikku pöördumata on raske mõista tänapäeva, nt kriisikollete olemust, Eesti ajaloo sõlmküsimusid, Eesti iseseisvuse ning selle kaitsmise ning teisalt võõrvallutuste mõju erinevatel perioodidel. Õpitakse väärtustama kohalikku kultuuripärandit, inimeste iseotsustamise õigust ja vabadust, analüüsima eetilisi valikuid ja mõistma hukka agressiooni ja okupatsiooni ning kõiki inimsusevastaseid kuritegusid.

Õpilaste maailmapilti rikastab ainetevaheline lõiming ning lähedaste teemade lõimitud käsitlemine, lähtudes erinevatest aspektidest.

Ajalooõpetuse kaudu laiendatakse teadmisi, omandatakse ajaloolist sõnavara ja kujundatakse erinevaid oskusi:

- 1) oskus orienteeruda ajas ning analüüsida ajaloolise keskkonna kujunemist;
- 2) ajaloomõistete tundmine ja kontekstis kasutamise oskus;

- 3) ajaloo kohta küsimuste esitamise ning neile vastamise oskus;
- 4) funktsionaalne kirjaoskus, kriitilise mõtlemine oskus, arutlusoskus, järelduste tegemise ja seoste loomise ning oma seisukoha kujundamise ja põhjendamise oskus;
- 5) empaatia, oskus asetada end kellegi teise olukorda ajastut arvestades; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
- 6) allikaanalüüs ja ajalookaardiga töötamise oskus, erinevatest teabeallikatest info leidmise, kasutamise ja hindamise oskus, suulise ja kirjaliku eneseväljenduse ning IT-vahendite kasutamise oskus.

Oskuste kujundamine ajalooõpetuses on pidev protsess ning seda tehakse erinevate õppeteemade ja õppemeetodite kaudu. Oskuste saavutatuse taset kirjeldatakse ajaloo õpetamise eesmärkidenä kooliastmeti.

Ajalootundides tutvustatakse õpilastele erinevaid ajalookäsitusi ja avatakse nende kujunemisetagamaid. Mõistmaks, et ajalookirjutamine sõltub ajast ja ajalooürija seisukohast, tuleb kujundada kriitilist suhtumist erinevatesse mõtteviisidesse ning võrrelda ajalooüündmuste ja nähtuste käsitlemist erinevates allikates.

Sissejuhatava ajalooõpetuse kaudu tehakse tutvust minevikuga õpilasele tähenduslikus ja arusaadavas vormis, äratatakse õpilaste huvi mineviku vastu, õpitakse märkama ja ära tundma minevikujälgi – ajalooallikaid – ja mõistma, et ajalugu ongi meie kõigi ühine lugu. Alustatakse ajas orienteerumise oskuse kujundamisega, nn suure pildi loomisega, mida pidevalt uute teadmistega täiendatakse. See aitab õpilastel paigutada oma ajalooüteadmised korrastatult konteksti, ajaloolisesse aega, näha oleviku seoseid mineviku ja tulevikuga, näha ja hinnata minevikku ajalooliselt oma ajastu kontekstis. Seejärel õpitakse mõistma, et jutustus minevikust on kellegi tõlgendus, mitte mineviku täpne kirjeldus. Õpitakse küsima, kas erinevad vaatenurgad ja arusaamad on olemasoleva tõendusmaterjali ja senise uurimisseisu alusel võrdselt asjakohased. Ajalooõpetus peab olema avatud muutuste raamistik, erinevaid narratiive toetav, mis vastab erinevatele küsimustele ja kohaneb uute eeldustega. Õpilased õpivad mõistma, et erinevast positsioonist vaadates võib minevikku tõlgendada erinevalt, õpivad eristama propagandistlikke tõlgendusi ja mõistavad, et kõik allikad ei ole võrdselt usaldusväärsed ning kõik tõlgendused ei ole asjakohased.

Püsivalt tuleb pöörata tähelepanu õpioskuste arendamisele. Ainekava annab õpetajale vabaduse otsustada teemade käsitlemise sügavuse üle.

II KOOLIASTE

II kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) teab, ajaloo periodiseerimise põhimõtteid ning et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline.
- 2) teab, et ajalooüündmustel ja -nähtustel on põhjused ja tagajärjed.
- 3) kasutab ajaloomõisteid kontekstis.

- 4) teab näiteid kodukoha minevikust.
- 5) teab, et Eesti ei ole alati olnud iseseisev ning teab olulisi sündmusi ja isikuid Eesti omariikluse kujunemisloos.
- 6) mõistab, kuidas kujunes inimasustus.
- 7) mõistab, et teadus ja tehnika on pidevas arengus ja mõjutavad inimesi ning ühiskonnaelu.
- 8) oskab asetada end minevikus elanud inimese olukorda ning saab aru, et erinevast rollist vaadates on maailm erinev.
- 9) teab, et eri aegadel on ühiskonnas olnud erinevad väärtussüsteemid, mida ei ole õige hinnata tänapäeva kontekstis.
- 10) teab, mis tunnused on iseloomulikud demokraatlikele ja mittedemokraatlikele ühiskonnavormidele ajaloos.
- 11) teab, millist liiki allikatest saab mineviku kohta teavet ja milliste tunnuste järgi saab allikate usaldusväärsust hinnata.
- 12) teab näiteid kodukoha kultuuripärandist, olulisi inimesi ja nende rolli kodukoha kultuuriloos.
- 13) märkab ja väärtustab minevikupärandit Eestis ja mujal.
- 14) teab, kuidas meditsiin ja inimeste teadmised tervisest on aja jooksul muutunud.
- 15) teab näiteid, kuidas inimkond on minevikus keskkonda mõjutanud.

II kooliastmes alustatakse ajalooõpinguid algõpetusest, mille raames õpitakse tundma ajaarvamist ja allikaid, tehakse tutvust ajaloo sündmuste, isikute ja eluloga minevikus. Käsitatakse valitud näiteid muinas- ja vanaajast, vanadest idamaadest, Vana-Kreeka ja VanaRooma ajaloost.

Õpilane:

- 1) kasutab ajaarvamiseiga seotud mõisteid asjakohaselt: e.Kr., p.Kr, sajand, aastatuhat jt; 5., 6. klass
- 2) teab, et ajalooallikad jagunevad suulisteks, esemelisteks, kirjalikeks ja audiovisuaalseteks ning toob nende kohta näiteid; 5., 6. klass
- 3) iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust; 5., 6. klass
- 4) kasutab perekonnaloos uurimisel eritüübilisi allikaid; 5., 6. klass
- 5) teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele, põhjendab oma valikut; 5., 6. klass
- 6) paigutab ajateljele isikliku elu sündmusi, ajaloo sündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid; 5., 6. klass
- 7) toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus elus; 5., 6. klass
- 8) kirjeldab ajaloo sündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost; 5., 6. klass
- 9) kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis; 5., 6. klass
- 10) teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust; 5., 6. klass
- 11) nimetab Eesti iseseisvumisega seotud sündmusi ja isikuid; 5. klass
- 12) teab mõnda inimeste ajaloolist asulat, kirjeldab selle tekkimise ja kujunemise põhjusi; 5., 6. klass
- 13) kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat; 5., 6. klass
- 14) toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu; 6. klass
- 15) nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust; 6. klass

- 16) teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi; 6. klass
- 17) teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas; 6. klass
- 18) nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos; 5., 6. klass
- 19) toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised; 5., 6. klass
- 20) toob näiteid ravivõtete ja tervishoiu kohta eri aegadel; 6. klass
- 21) toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus. 6. klass

5. KLASS

35 tundi (1 tund nädalas)

Teema: Ajaarvamine ja ajalooallikad

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt: eKr, pKr, sajand, aastatuhat, kümnend, ajajoon, Rooma number, araabia number
- 2) paigutab ajateljele isikliku elu sündmusi, ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajaühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid
- mõistab, et ajaloo jagamine on tinglik ning ajaloolased teevad seda selleks, et lihtsustada ajaloo uurimist
- jagab ajalugu perioodideks (kujuneb arusaam ajaloolise keskkonna kujunemisest)
- 3) teab, et ajalooallikad jagunevad suulisteks, esemelisteks, kirjalikeks ja audiovisuaalse teks ning toob nende kohta näiteid
- nimetab ja liigitab ajalooallikaid
- kasutab kontekstis ajalooallikatega seonduvaid mõisteid: kirjalik, suuline, esemeline ja audiovisuaalne allikas, muuseum, arhiiv
- 4) iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust
- 5) kasutab perekonnaloos uurimisel eritüübilisi allikaid

Õppesisu:

Esi- ehk muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu, eKr, pKr, sajand, aastatuhat, ajatelg, Rooma number, araabia number. Ajalooallikad, Suulised, esemelised, kirjalikud ja audiovisuaalsed allikad; muuseum, arhiiv, kroonika, legend, arheoloogia, muistis

Praktilised tööd:

- 1) Ajaarvamine ja sajandite määramine
- 2) Joonistab ajajoone, kannab sellele aastaarvud.
- 3) Järjestab ajaloo perioode; paigutab sündmused õigesse ajaloo perioodi.
- 4) Määrab sajandi ja aastatuhande Rooma ja araabia numbreid kasutades.
- 5) Õpilased lisavad näiteid ajalooallikate kohta. Kus ajalooallikaid hoitakse ja kes nendega töötavad? Pilte muuseumist, arhiivist.
- 6) Ajalooallikate liigitamine erineval viisil, nt tabelisse sedelite asetamine, interaktiivsed võimalused,

Teema: Ajaloosündmused, ajaloolised isikud ja eluolu

Alateema: Elu muinasajal

Õpitulemused:

Õpilane:

1) toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus elus

- teab kodukohaga ja Eestiga seotud muinasaja asulaid ning kirjeldab selle/nende tekkimise ja kujunemise põhjuseid
 - kirjeldab muinasaja inimese eluolu ja selgitab inimese sotsiaalse rolli kujunemist ühiskonnas
 - nimetab mõnda avastust /leiutist ja selgitab selle/nende tähtsust
- 2) kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost ja iseloomustab allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust
- teab muistse vabadusvõitluse põhjuseid ja tagajärge
 - teab, kes oli Läti Henrik ja Lembitu ning miks nad on ajaloos olulised
 - selgitab, miks on Henriku Liivimaa kroonika tähtis ajalooallikas

Õppesisu:

Ajaarvamisega seotud mõisted ja ajalooperioodid. Ajalooallikad ja nende tõlgendamine. Ajalookaardi lugemine.

Praktilised tööd:

1) Kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg - ajastu iseloomustus, peamised uuendused.

2) Töö kaardiga: selgitatakse, mis on ajaloo atlas, ning õpitakse, kuidas sellega tööd teha; miks on legend ja kuidas legendi koostada.

3) Häälega lugemine: loetakse esmalt lühikest lõiku Läti Henriku "Liivimaa kroonikast" ja seejärel suuline arutelu loetu põhjal.

Alateema: Eluolu keskajal

Õpitulemused:

Õpilane:

1) teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas

- teab ja selgitab, mis roll oli kirikul keskaja ühiskonnas ja kultuuriloos
 - toob näiteid oma kodukoha ja/või Eesti ajaloomälestistest ja selgitab nende olulisust
- 2) kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat, toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu
- kirjeldab keskaja inimese eluolu ja tegevusalasid
 - kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat

Õppesisu:

Ristiusk, kirik, (katoliku kirik, paavst), klooster, elu keskajal linnas ja maal, raad, tsunft, raekoda, Hansa Liit, gild, linnaõigus, linnused.

Praktilised tööd:

1) Ettekanne: individuaalselt või grupis teha lühiettekanne ühest keskaja kirikust (pildid, tähtsus, eripärad jne).

2) Ristsõna koostamine ja lahendamine.

- 3) Filmide "Apteeker Melchior" etteantud küsimustele vastamine linna eluolu, inimeste välimuse kohta jne.
- 4) Töö kaardiga: kaardiülesanded, kus on etteantud küsimused.

Teema: Eesti 16.-18. sajandi sõdade perioodil

Õpitulemused:

Õpilane:

1) Toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos. Nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos, toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus

- mõistab ajaloosündmuste ajalist järgnevust
- kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost
- nimetab ajalooliseid isikuid ja miks nad on ajaloos olulised

Õppesisu:

Liivi sõda, Ivan IV (Balthasar Russow, Liivimaa kroonika), Põhjasõda, Karl XII, Peeter I

Praktilised tööd:

- 1) Konspekti koostamine Liivi ja Põhjasõja kohta.
- 2) Piltide analüüs: Kirjeldatakse Ivan IV, Karl XII-t, Peeter I.
- 3) Empaatiatülesanne: õpilased kujutlevad, et nad on ühe suure riigi valitsejad ja arutlevad, miks soovivad valitsejad ühiskonnas ümberkorraldusi teha.

Alateema: Elu uusajal

Õpitulemused:

Õpilane:

1) toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu

- kirjeldab inimeste eluolu minevikus
- teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust
- leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid

Õppesisu:

rehielamu ja mõis, toidulaud, rõivad ja rahvatraditsioonid, pärisorjus

Praktilised tööd:

- 1) Talurahva elu 19. sajandil
- 2) Õppekäik/virtuaal- tuur:
 - talurahva eluolu oma kodukoha muuseumi näitel või;
 - Vabaõhumuuseumi külastus.
- 3) Venni diagramm: õpetaja annab talupoja rehielamu ja tänapäeva elamu pildid ning õpilane nimetab tunnused, mis iseloomustavad vana aja ja tänapäeva inimese elamist (võrrelda saab ka talupoja ja mõisniku elamut).
- 4) Ideekaart: rahvakalendri tähtpäevad tänapäeval ja vanasti – mida tähistame siamaani ja mis tähtpäevad on juurde tulnud.

Alateema: Kool vanal ajal

Õpitulemused:

Õpilane:

1) kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis

- kirjeldab hariduse andmist minevikus;
- leiab õpitu põhjal lihtsamaid seoseid

Õppesisu:

Tartu Ülikool, talurahvaharidus ja Bengt Gottfried Forselius

Praktilised tööd:

1) Venni diagramm: erinevused ning sarnasused – tänapäeva ja vana aja hariduses (õppeained, õppeaasta pikkus, kes koolis käisid jne).

2) Mälestused: õpilased küsivad oma vanematelt/või vanavanematelt/ või kooli töötajatelt nende kooliaja kohta ning teevad võrdleva tabeli.

3) Töö pildiga/videoaga/õppekäik: Tartu Ülikooli tähtsus Eesti kultuuriloos.

Alateema: Rahvuslik ärkamisaeg

Õpitulemused:

Õpilane:

1) Nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos

- teab, kes olid Johann Voldemar Jannsen, Lydia Koidula, Carl Robert Jakobson, Jakob Hurt ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos
- kirjeldab tähtsamaid ärkamisaja sündmusi
- nimetab mõnda kodukohaga seotud isikut ja/või sündmust ja/või ajaloomälestist

Õppesisu:

Rahvuslik ärkamisaeg, Jannsen, Koidula, Jakobson, Hurt, laulu- ja mänguseltsid, I üldlaulupidu

Praktilised tööd:

1) Pildianalüüs: Tegelased Eesti kroonilt: Hurt, Koidula, Jakobson.

Eesti kroonide näidata ekraanilt “Eesti raha margast kroonini”

2) Mõistekaart: mis oli rahvuslik ärkamine?

3) Kuulamine: “Mu isamaa, mu õnn ja rõõm” ja Arutelu: “Mida tähendab minu jaoks olla eestlane?”

Alateema: Eesti iseseisvumine

Õpitulemused:

Õpilane:

1) Nimetab Eesti iseseisvumisega seotud sündmusi ja isikuid

- kirjeldab Eesti iseseisvumise näitel põhjuse ja tagajärje seost
- teab, kes olid Konstantin Päts, Konstantin Konik ja Jüri Vilms ja põhjendab nende olulisust
- teab, millal ja kus kuulutati välja Eesti Vabariik

Õppesisu:

Päästekomitee: Päts, Konik, Vilms, iseseisvusmanifest, iseseisvuse väljakuulutamine

Praktilised tööd:

- 1) Õpilane kirjutab lühikese jutu, mida tähendab tema jaoks Eesti riik ja et Eesti on iseseisev riik (õpetaja annab jutukese kirjutamiseks ette märksõnad või suunavad küsimused). Jutu pealkirjastab õpilane ise
- 2) Töö pildiga: tunneb pildilt ära Päästekomitee liikmed ja põhjendab pildil oleva isiku olulisust.
- 3) Valikvastustega test.
- 4) Ristsõna koostamine Eesti iseseisvumise ja sellega seotud inimeste kohta.

Alateema: Iseseisev eesti kahe maailmasõja vahel

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos. Kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost
- teab vabadussõja põhjuseid ja tagajärge
 - teab ja oskab selgitada võidupüha tähtsust Eesti kultuuriloos
 - teab, kes oli Jaan Poska ja põhjendab tema olulisust.
 - selgitab Tartu rahu tähtsust
- 2) toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos
- kirjeldab üldist eluolu ja kultuuri, toob näiteid

Õppesisu:

Vabadussõda (1918-1920), Johan Laidoner, Võnnu lahing - võidupüha, Poska, Tartu rahu, Eesti aeg kahe maailmasõja vahel: Maaseadus, Eesti kroon, üldine eluolu ja kultuur

Praktilised tööd:

- 1) Töö kaardiga: Vabadussõja põhi lahingukohtad.
- 2) Mõttekaart Eesti kohta 1920-1939 (kultuur, majandus, haridus, igapäeva eluolu vms).
- 3) Õpilased koostavad illustreeritud seinalehe oluliste arengute kohta erinevates valdkondades.

Alateema: Eesti ja Teine maailmasõda

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ja Eesti ajaloos ning isiklikus elus; kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost
- toob näiteid, kuidas Teine maailmasõda mõjutas elu Eestis
 - teab, kes olid Jossif Stalin ja Adolf Hitler ning selgitab nende mõju Eesti ajaloole
 - toob näiteid oma perekonnaloost

Õppesisu:

Stalin, Hitler, MRP, Nõukogude okupatsioon, küüditamine, Saksa okupatsioon, holokaust, suur põgenemine

Praktilised tööd:

- 1) Ajajoone koostamine (MRP, juuniküüditamine, Nõukogude okupatsioon, Saksa okupatsioon, Nõukogude okupatsioon).
- 2) Töö pildiga: tunneb ära, kes olid Stalin ja Hitler ja teab nende mõju Eestile.
- 3) Teemaatilised Filmid

Alateema: Nõukogude aeg**Õpitulemused:**

Õpilane:

- 1) Toob näiteid sündmustest ja protsessidest Eesti ajaloos ja isiklikus elus; toob näiteid ajaloomälestisest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised:
- iseloomustab erinevatest valdkondadest ENSV eluolu
 - toob näiteid ja teab mõnda lugu oma perekonnaloost ENSV ajal
 - teab ja tunneb kodukohaga seotud paiku, isikuid

Õppesisu:

metsavendlus, kolhoos, eluolu ENSV-s

Praktilised tööd:

- 1) Plakati tegemine ja esitamine. Teema: ENSV
- 2) Näituse koostamine mälestustest ja nõukogude aja esemetest.

Alateema: Iseseisvuse taastamine**Õpitulemused:**

Õpilane:

- 1) Nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust; toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus
- teab, kes oli Lennart Meri selgitab tema olulisust
 - teab, mis põhjustel sai Eesti iseseisvuse taastamine võimalikuks
 - oskab nimetada mõnda iseseisvumise taastamisega seotud sündmust
 - teab mõnda perekonnalugu

Õppesisu:

laulev revolutsioon, Balti kett, Lennart Meri, fosforiidisõda

Praktilised tööd:

- 1) Iga õpilane tunneb Lennart Meri pildi
- 2) Ristsõna koostamine ja lahendamine.
- 3) Kuldvillaku tüüpi mängude koostamine/mängimine.

6. KLASS

70 tundi (2 tundi nädalas)

Teema: Muinasaeg ja vanaaeg**Muinasaeg****Õpitulemused:**

Õpilane:

- 1) teab, et ajaloos periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloos periodiseerimisele, põhjendab oma valikut

- 2) kasutab ajaarvamisega seotud mõisteid asjakohaselt
 - 3) toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu
 - 4) kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis
- nimetab muinasaja perioode ja toob näiteid erinevate perioodidele iseloomulikest tunnustest, avastustest ja leiutistest
 - kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid
 - seletab ja kasutab mõisteid kontekstis

Õppesisu:

Esiaeg ehk muinasaeg, vanaaeg, keskaeg, uusaeg, lähiajalugu, eKr, pKr, sajand, aastatuhat, kümnend, araabia number, Rooma number, ajalooallikad, arheoloogia; inimese kujunemine, kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg, sugukond, küttimine ja korilus

Praktilised tööd:

- 1) Ajajoone koostamine muinasaja perioodidest (ajajoonele võib kanda ka tähtsamad avastused/leiutised)
- 2) Töö erinevate allikatüüpidega: ajalooallikate liigitamine, nt õigesse lahtrisse kas sedelitena või digitaalse harjutusena.
- 3) Pildiülesanne: tuua välja igale muinasaja perioodile tehnoloogiline uuendus ning mõtestada koos õpilastega, miks see oli oluline ja mida endaga kaasa tõi. Näidata kivist, pronksist ja rauast esemeid ning neid võrrelda. Arutada, mis on ühe või teise materjali plussid ja miinused.
- 4) Pildianalüüs: pilt Eesti esimeste elanike asula paikadega, kuid pildil esineb vigu. Tuleb märkida asjad, mida 8000–9000 aastat tagasi siin elanud inimestel veel ei olnud.

Alateema: Muinasaeg Eestis

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Teab mõnda inimeste ajaloolist asulat, kirjeldab selle tekkimise ja kujunemise põhjusi
 - 2) Teab ja esitleb lugusid oma kodukoha minevikust
- kirjeldab muinasaja inimese eluviisi ja tegevusalasid Eestis
 - teab esimesi asulaid: Pulli ja Kunda Lammasmägi
 - teab mõnda kodukohas asuvat muistist või kodukoha inimasustuse tekkelugu

Õppesisu:

Pulli, Kunda Lammasmägi, alepõld, kindlustatud asula, kalmed

Praktilised tööd:

- 1) Töö kaardiga (kontuurkaardi täitmine): kaardile kantakse Kunda Lammasmägi, Pulli asula.
- 2) Võrdleva tabeli täitmine: kiviaeg, pronksiaeg, rauaaeg - lühiseloomustus, peamised uuendused.
- 3) Teemaatiline Film. Juurde koostada küsimused.

Teema: Vanad Idamaad

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus
- 2) Nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust

- selgitab, miks, kus ja millal tekkisid vanaaja kõrgkultuurid
- oskab näidata kaardil Egiptust, Mesopotaamiat, Vana Indiat ja Vana Hiinat

Õppesisu:

tsivilisatsioon ehk kõrgkultuur, Egiptus ja Niilus, Mesopotaamia - Eufrat ja Tigris, Hiina - Huanghe ja Jangtse, India - Indus ja Ganges

Praktilised tööd:

- 1) Töö kaardiga: esimeste tsivilisatsioonide paiknemine jõgede ääres
- 2) Definitsioonikaardi koostamine mõiste TSIVILISATSIOON kohta (tunnused, näited, oma definitsiooni koostamine)

Alateema: Mesopotaamia

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu
 - 2) Nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos
- teab, milline oli Mesopotaamia riiklik korraldus
 - teab, kes oli Hammurapi
 - mõistab Mesopotaamia kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ning oskab tuua näiteid

Õppesisu:

Sumerid, linnriik, Babüloonia, Hammurapi, seaduste kogu, kiikiri, savitahvel, tsikuraat, Ištar, Marduk, potikeder ja ratas, Gilgameš

Praktilised tööd:

- 1) Töö kaardiga - millised tänapäeva riigid asuvad muistse Mesopotaamia alal, jõed, looduslikud olud.
- 2) Töö ajalooallikatega - Hammurapi seadustekogu
- 3) Monogramm kiikkirjas

Alateema: Egiptus

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust
 - 2) Nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos
 - 3) Kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis
- teab, milline oli Egiptuse riiklik korraldus ning kes olid Thutmosis III, Ramses II, Tutankhamon
 - kirjeldab vanaaja elulaadi ja religiooni Egiptuse näitel
 - tunneb Egiptuse kultuuri- ja teadussaavutusi meditsiinis, matemaatikas, astronoomias
 - toob näiteid kujutavast kunstist, teab mõnda Egiptuse püramiide

Õppesisu:

Vaarao, preestrid, templid, ametnikud, orjad, hieroglüüfid, papüürus, palsameerimine, mummia, sarkofaag, püramiidid, kalender, aritmeetika ja geomeetria

Praktilised tööd:

- 1) Töö piltidega: õpilane märgib, kes on pildil: Thutmosis III, Ramses II ja Tutanhamon.
- 2) Lühijutt "Kui ma elaksin Vanas Egiptuses"
- 3) Ristsõna koostamine.
- 4) Joonistada Vana-Egiptuse teemaline pilt ja õpilane kirjeldab lühidalt, mida kujutas, miks just nii kujutas.

Alateema: Vahemere idaranniku kõrgkultuurid: Foiniikia, Iisraeli ja Juuda riik

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos
- teab, et foiniiklased head meresõitjad, võtsid kasutusele tähestiku
 - teab, et Iisraelis tekkis monoteistlik religioon
 - teab, mis on Vana Testament

Õppesisu:

Tähestik, meresõitjad, Kartaago, Ainujumala usk, Jahve, Mooses, Vana Testament, kümme käsku

Praktilised tööd:

- 1) Töö kaardiga: Foiniikia, Kartaago ja Iisraeli asukoht.
- 2) Töö tekstiga: ajalooalaste küsimuste koostamine ja neile vastamine.
- 3) Juutide ja egiptlaste usu võrdlemine
- 4) Töö allikaga: Vana Testament, kümme käsku

Teema: Vana-India ja Vana-Hiina

Vana-Kreeka

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Nimetab teaduse ja tehnika arengut mõjutanud tähtsamaid avastusi ja leiutisi ning selgitab nende tähtsust
 - 2) Teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas.
- teab, et Vana-India ja Hiina kõrgkultuurid tekkisid suurte jõgede äärde
 - teab, mis on kastisüsteem
 - toob näiteid India ja Hiina avastustest ja leiutistest
 - mõistab, et erinevates piirkondades on erinevad usulised tõekspidamised ja väärtussüsteemid, mida ei ole õige hinnata tänapäeva kontekstis

Õppesisu:

India ja Indus, Ganges, kastisüsteem, usulised tõekspidamised, budism, kunst, kirjandus, arvutussüsteem, male, Hiina ja Huang He, Jangtse, keisriigi algus, Hiina müür, Suur Siiditee, kompass, paber, Konfutsius

Praktilised tööd:

- 1) Rühmatöö: rühm jagab omavahel alateemad. Õpilane teeb oma alateema kohta illustreeritud kokkuvõtte ning õpib oma teemat teistele selgelt ja aru saadvalt selgitama.

Võib koostada plakati või slaidiesitluse etteantud hindamisjuhendi alusel.

Alateema: Kreeta-Mükenee Kultuur

Õpitulemused:

Õpilane:

1) Kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis

2) Toob näiteid sündmustest ja protsessides maailma ajaloos

- oskab näidata kaardil: Kreeka, Kreeta, Balkani poolsaar, Ateena, Sparta
- teab, et Vana-Kreeka tsivilisatsioon sai alguse Kreeta-Mükeene kultuurist

Õppesisu:

Balkani poolsaar, Hellas ja hellenid, barbarid, Kreeka, Kreeta, Ateena, Sparta, Knossos, Mükeene

Praktilised tööd:

1) Töö kaardiga: Interaktiivne kaart/seinakaart, kontuurkaart.

2) Magnetkaardid: õpilased leiavad õpetaja abiga tähtsamad märksõnad, mille alusel koostatakse koos teema kokkuvõte.

Alateema: Kreeka linnriigid

Õpitulemused:

Õpilane:

1) Teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi

2) Kirjeldab joonise abil ajaloolist asulat

3) Toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised

- kirjeldab Vana-Kreeka ühiskonnakorraldust ja eluolu Ateena ja Sparta näitel, võrdleb neid kirjelduse põhjal
- seletab ja kasutab järgmisi mõisteid: polis, rahvakoosolek, akropol, agoraa, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori

Õppesisu:

polis, rahvakoosolek, akropol, agoraa, türann, aristokraatia, demokraatia, kodanik, ori, Perikles, Kreeka-Pärsia sõjad (Maratoni lahing)

Praktilised tööd:

1) Venni diagramm: Ateena ja Sparta võrdlus (sarnasused ja erinevused).

2) Ristsõna, õiged/valed väited uute mõistete omandamiseks.

Alateema: Vana-Kreeka kultuur ja teadus

Õpitulemused:

Õpilane:

1) Nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos

2) Teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist

3) Iseloomustab erinevate allikatüüpide eripära, hinnates nende usaldusväärsust

- toob näiteid Vana-Kreeka kultuuri- ja teadussaavutustest
- oskab nimetada tähtsamaid kreeka mõtlejaid

- jutustab olümpiamängudest ja kreeka kunstist
- püüab vaadelda maailma minevikus elanud inimeste pilgu läbi ning mõistab Vana-Kreeka kultuuri mõju Euroopa ajaloole

Õppesisu:

Homerose eeposed "Ilias" ja "Odüsseia", Herakles, komöödia ja tragöödia, Zeus, Olümpia, olümpiamängud, 776 eKr, templid, arhitektuur, skulptuur, vaasimaalid, Herodotos, nt Pythagoras, Hippokrates, Sokrates, Platon, Aristoteles

Praktilised tööd:

- 1) Ideekaardi koostamine õpetaja abiga või paaris/rühmatööna. Teemaga seonduvate märksõnade leidmine ja nende täiendamine näidete ja/või iseloomulike tunnustega.
- 2) Tabeli koostamine, nt TTS-meetod (tean, tahan teada, sain teada).
- 3) Töö tekstiga, nt häälega lugemine ja arutelu ning teksti kohta küsimuste koostamine ja koostatud küsimuste kaasõpilastele vastamiseks suunamine.

Alateema: Hellenism

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos
 - 2) Toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos
 - 3) Teab näiteid erinevatest ühiskonnaelu vormidest antiikajal ja kirjeldab nende erisusi
- teab, kes oli Aleksander Suur ja kirjeldab tema vallutuste tagajärgi
 - selgitab, mis on hellenism ning toob näiteid hellenismiaja kultuuri- ja teadussaavutustest

Õppesisu:

Aleksander Suur, hellenism, Aleksandria, seitse maailmaimeet, nt Eukleides, Archimedes, Ptolemaios

Praktilised tööd:

- 1) Töö kaardiga - Aleksander Suure vallutused.
- 2) Pildiülesanne: tuua välja hellenismiaja olulisemad kultuurisaavutused.
- 3) Võrdlev analüüs: Aleksandria ja Ateena linnaplaani võrdlemine.

Vana Rooma

Alateema: Rooma riigi tekkimine

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos
 - 2) Nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos
 - 3) Kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis
 - 4) Paigutab ajateljele ajaloo sündmusi, kasutades õigesti ajatühikuid, lahendab ajateleje abil ülesandeid
- näitab kaardil: Apenniini poolsaar, Vahemeri, Rooma linn, Tiberi jõgi, Alpi mäestik
 - teab Rooma riigi tekkelugu ning teab, kes oli Romulus ja miks on ta oluline Rooma kultuuriloos
 - paigutab ajateljele Rooma linna asutamise aasta
 - selgitab ja kasutab kontekstis järgmisi mõisteid: Kapitolium, foorum, ladina keel

Õppesisu:

Apenniini poolsaar, Vahemeri, Rooma, Tiberi jõgi, Alpi mäestik, Romulus, 753 eKr, Kapitolium, foorum, ladina keel, etruskid

Praktilised tööd:

- 1) Töö kaardiga Google Maps, ajalookaart, kontuurkaart
- 2) Legendi lugemine Romulusest ja Remusest tekstina ette anda
- 3) Ristsõna mõistete kinnistamiseks Rooma riigi tekkimise

Alateema: Rooma vabariik

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Kirjeldab ajaloosündmuse näitel põhjuse ja tagajärje seost
 - 2) Nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust
- selgitab Rooma vabariigi riigikorda
 - kirjeldab ja näitab kaardi abil Rooma riigi laienemist
 - teab, kuidas said roomlased Vahemere maade valitsejateks
 - seletab, miks ja kuidas lõppes vabariigi ajajärk
 - teab, kes oli Caesar ja ja põhjendab tema olulisust

Õppesisu:

vabariik, senat, konsul, rahvakoosolek, Puunia sõjad, Hannibal, Kartaago, Caesar, leegion, kodusõda

Praktilised tööd:

- 1) Töö tekstiga: häälega lugemine Caesari või Hannibali kohta
- 2) Segipaistatud laused Puunia sõja kohta. Puunia sõdade põhjuste ja tagajärgede sõnastamine

Alateema: Eluolu Vanas-Roomas

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist ja inimese sotsiaalsest rollist ühiskonnas
 - 2) Toob näiteid, kuidas ühiskonna ja elukeskkonna areng mõjutavad inimeste igapäevaelu
 - 3) Kasutab narratiivi loomisel ajaloomõisteid asjakohases kontekstis
- kirjeldab eluolu Rooma riigis
 - teab mõisteid: patriitsid, plebeid, rahvatribuun, gladiaator ja kasutab neid õiges kontekstis

Õppesisu:

patriitsid, plebeid, rahvatribuun, perekond, ori, gladiaator

Praktilised tööd:

- 1) Võrdlev tabel patriitside ja plebeide õiguste kohta
- 2) Eluolu teemal koostame konspekte (erinevad ühiskonnakihid, perekond, kooliharidus, gladiaatorid).

Alateema: Kultuur ja religioon Vanas-Roomas

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Teab, et inimeste arusaam maailmast sõltub ajaloolisest kontekstist
 - 2) Toob näiteid ajaloomälestistest ja selgitab, miks need on kultuuriloos olulised
 - 3) Toob näiteid inimtegevuse ja looduskeskkonna vastastikusest mõjust minevikus
- teab roomlaste usule iseloomulikke jooni
 - mõistab vanaaja kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos
 - teab, kes oli Jeesus Kristus ning mõistab tema olulisust kultuuriloos
 - kasutab uusi mõisteid õiges kontekstis

Õppesisu:

templid, amfiteater, akvedukt, triumf, Colosseum, kristlus, Uus Testament, piibel

Praktilised tööd:

- 1) Magnetkaardid uute mõistete õppimiseks materjalide põhjal
- 2) Plakati koostamine ja selle esitlemine Vana-Rooma kultuuripärandi kohta rühmas (nt ehitised, skulptuurid)

Alateema: Rooma keisririik

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Toob näiteid sündmustest ja protsessidest maailma ajaloos
 - 2) Teab, et ajaloo periodiseerimine on kokkuleppeline, nimetab ajalooperioode ja sündmusi, mis on aluseks ajaloo periodiseerimisele
 - 3) Paigutab ajateljele ajaloosündmusi ja -perioode, kasutades õigesti ajatühikuid; lahendab ajatelje abil ülesandeid
 - 4) Nimetab ajaloolisi isikuid ja põhjendab nende olulisust kultuuriloos
- selgitab Rooma keisririigi valitsemiskorda
 - tunneb Rooma ühiskonna üldist arengut keisririigi ajal
 - teab, miks lõhenes Rooma keisririik
 - teab, kes oli Augustus ja põhjendab tema olulisust
 - teab, millal ja miks lagunes Rooma keisririik

Õppesisu:

provintid, Lääne-Rooma, Ida-Rooma, Augustus, Konstantinoopol, 476, hunnid, suur rahvasterändamine

Praktilised tööd:

- 1) Töö kaardi ja ajajoonega: Lääne- ja Ida-Rooma, provintsid, Konstantinoopol, hunnid rünnakusuunad, rahvasterändamine.
- 2) Teksti abil võrdleva tabeli koostamine Lääne- ja Ida-Rooma iseloomulike tunnustega.
- 3) Kolmeastmeline intervjuu Augustuse ja Gaius Julius Caesar kohta

III KOOLIASTE

III kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud

- 1) Eristab ajalooperioode ning iseloomustab neid põhitunnuste kaudu.

- 2) Mõistab ajaloosündmuste tähenduslikkust, toob esile sündmuste ja protsesside põhjusi ja tagajärgi ning jätkuvuse ja muutuste näiteid.
- 3) Seostab kodukoha ajalugu Eesti ja Euroopa ajalooga, teab Eesti ajaloo pöördepunkte.
- 4) Mõistab Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa ajaloo taustal.
- 5) Mõistab tänapäeva Euroopa ja Ameerika Ühendriikide kujunemislugu ja arengut ning riikide mõju maailmas.
- 6) Analüüsib inimeste igapäevaelu ja ühiskonnaelu muutumist ning linnade tähtsuse kasvu.
- 7) Mõistab teaduse ja tehnika arengu mõju inimeste eluviisile ja ühiskonnaelu valdkondadele.
- 8) Mõistab kolonialismi ja rahvastikurände põhjusi ja tagajärgi minevikus ja tänapäeval globaalse ajaloo perspektiivis.
- 9) Analüüsib inimese sotsiaalseid ja ühiskondlikke rolle minevikus ja tänapäeval, individuaalse eneseteostuse piiranguid ja võimalusi lähtuvalt ühiskonna arengust.
- 10) Mõistab, kuidas on kujunenud ja toimunud demokraatlik ühiskond minevikus, võrreldes tänapäevaga.
- 11) Mõistab, kuidas inimese käsitlus on ajas muutunud.
- 12) Kogub ajalooalast informatsiooni, töötab eritüübiliste ajalooallikatega, kommenteerib ja hindab neid kriitiliselt, teeb informatsiooni põhjal järeldusi.
- 13) Eristab poliitilisi õpetusi, teab nende kujunemislugu.
- 14) Analüüsib kultuuripärandi tähtsust inimkonna ajaloos ja mõistab üksikisiku rolli kultuuripärandi kandjana.
- 15) Analüüsib inimese tervisekäitumise muutumist ajaloos.
- 16) Mõistab inimtegevuse ja keskkonna vastastikust mõju ajaloos

III kooliastmes käsitletakse valitud näiteid keskajast, uusajast ja olulisemaid suundumusi lähiajalooos.

Õpilane:

- 1) iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode; 7., 8., 9. klass
- 2) nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid; 7., 8., 9. klass
- 3) toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid; 7., 8., 9. klass
- 4) arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda; 7., 8., 9. klass
- 5) selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu; 7., 8. klass 9. klass
- 6) analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis; 9. klass
- 7) analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel; 7., 8., 9. klass
- 8) selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu; 8., 9. klass
- 9) selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajalooos; 9. klass
- 10) toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi; 8., 9. klass
- 11) võrdleb etteantud kriteeriumide põhjal elukorraldust maal ja linnas; 7., 8., 9. klass
- 12) toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi; 9. klass
- 13) toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist; 9. klass
- 14) analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel; 7., 8., 9. klass

- 15) teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani; 9. klass
- 16) iseloomustab nüüdisaja demokraatlikku ühiskonda mõne riigi näitel; 9. klass
- 17) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest; 8., 9. klass
- 18) kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest; 7., 8., 9. klass
- 19) toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel; 7., 8., 9. klass
- 20) analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist; 7., 8., 9. klass
- 21) teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis; 7., 8., 9. klass
- 22) iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgrupe ühiskonnas, analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale tänapäeval; 8. klass (19. sajandi poliitiliste liikumiste teke) 9. klass
- 23) tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval; 9. klass
- 24) kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda; 9. klass
- 25) analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga; 7., 8., 9. klass
- 26) toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist; 7., 8., 9. klass
- 27) märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda; 7., 8., 9. klass
- 28) selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja; 7., 8., 9. klass
- 29) märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju; 7., 8., 9. klass
- 30) teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel; 7., 8., 9. klass
- 31) selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud; 7., 8., 9. klass
- 32) selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega. 9. klass

7.KLASS

70 tundi (2 tundi nädalas)

Teema: Keskaeg ja varauusaeg

Alateema: Maailm keskajal 476-1492. Keskaja mõiste ja perioodiseerimine

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode
 - 2) Toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid
- nimetab sündmuse ja aastaarvu, millega tähistatakse kokkuleppeliselt keskaja algust Euroopas ja Eestis
 - nimetab keskaja kolm perioodi (vara- kõrg- ja hiliskeskaeg) ning toob näiteid iseloomulike joonte kohta igast perioodist

- mõtestab ja sõnastab ajaloolise keskkonna kujunemist oma kodukohas, selgitab keskaegse muistise tähendust keskajal ja tänapäeval oma kodukohas (nt linnus)
- võrdleb Euroopat 5. ja 13. sajandil kaardi alusel

Õppesisu:

Keskaja mõiste, Keskaja periodiseering: vara-, kõrg- ja hiliskeskaeg.

Praktilised tööd:

- 1) Kirjutab õpilane lühikokkuvõtte teemal "Sel aastal õpin ma ajalootunnis...."
- 2) Keskajale iseloomulike tunnuste tundmine - iga keskaja perioodi taha, kas see kuulub vara- kõrg- või hiliskeskaega. Võib teha interaktiivses keskkonnas (LearningApps, Moodle)
- 3) Töö kaardiga – võrdleb Euroopat kaardi abil 5.-13. sajandil. Mis on muutunud?
- 4) Võimalusel külastada keskaegset linnust või mõnda muud keskaja muistist.

Alateema: Seisused, läänikord ja eluolu

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Iseloomustab seisuslikku ühiskonda: nimetab seisused ja ülesanded, selgitab jumala tähtsust keskaja inimese maailmapildis;
- 2) Iseloomustab läänikorda
- 3) Kasutab kontekstis mõistet senjäär ja vasall ja truudus, feodaal
- 4) Iseloomustab läänimeeste elulaadi;
- 5) Kirjeldab keskaegset linnust,
- 6) Iseloomustab rüütli ja aadlidaami, kirjeldab nende elu. Nt kirjeldab keskaegse rüütliisuse ideaale, võrdleb neid tänapäeva meesideaaliga, iseloomustab keskaegse aadlidaami ilu- ning käitumisideali; võrdleb seda tänapäeva naise ideaalidega, loetleb aadlinaise kohustusi ja ülesandeid abikaasa ja lossimandana; selgitab aadlike abielu peamist eesmärki.

Õppesisu:

läänikord ehk feodaalkord, lään ehk feood, läänimees ehk feodaal, senjäär, vasall, läänipüramiid ehk feodaalne hierarhia, turniir, linnus

Praktilised tööd:

- 1) Koostame laiendatud mõttekaart rüütli elu kohta (illustreeritud). Võib teha ka digitaalselt
- 2) Rollimäng paarilisega: vasall ja senjäär – kirjeldad, kes sa oled ja mis on sinu õigused ja kohustused.
- 3) Rühmatöö käigus koostavad ja vastavad küsimustele (õpilane võib kasutada vastamisel oma konspektivihikut, kuhu ta on teinud märkmeid).
- 4) Töö allikatega: Rüütliid ja linnused

Alateema: Ristiusk, kirik ja kultuur

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode;
- 2) Iseloomustab kiriku rolli keskaja ühiskonna ja üksikisiku elus;
- 3) Kirjeldab kiriku struktuuri;
- 4) Selgitab mõne näite põhjal, mil moel võivad ehitised, kunstiteosed ja muud esemed anda teavet keskaegse inimese maailmapildi kohta;
- 5) Nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb välise tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid;

- 6) Tunneb ära ja nimetab romaani ja gooti stiili arhitektuuris (ümarmkaar/ teravkaar, akende suurus ja hulk, detailid);
- 7) Selgitab ristiusustamise mõju kultuurile ja keskkonnale kirikuehituse näite kaudu;
- 8) Teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel;
- 9) Toob näiteid keskaja inimeste teadmistest ja uskumustest haiguste kohta
- 10) Toob näiteid keskaja kirjandusest, kunstist ja muusikast;

Õppesisu:

Ristiusk, katoliku kirik, kiriku struktuur, kogudus, usklikud, vaimulikud, ilmikud, pühak, paavst, peapiiskop, piiskop, preester, klooster, munk, kerjasmunk, nunn, abt, abtiss, tsölibaat, askees, palve, palverännak, palverändur, reliikvia, liturgia, koraal, psalm, sakrament, ristimine, armulaud, laulatus, ordinatsioon, patt, paradüüs, põrgu, puhastustuli, piht, romaani stiil, gooti stiil, altar, ümarmkaar, teravkaar, manuskript, miniatuur.

Praktilised tööd:

- 1) Koostame õpilastega koos kasutades etteantud mõisteid käsikirjaline lugu: nt „Kirik on jumala koda“ või pange kirja õpetussõnad: nt „Kuidas inimene peab jumalat teenima ja illustreerige see miniatuuri stiilis“.
- 2) Teemakaart või mõistete paigutamine skeemi: õpilased koostavad teemakaardi, grupeerides mõisted. Teemad võib ka ette anda (nt kiriku hierarhia/vaimulikud, jumalateenistus, kirikuhoone, kloostrielu, kujutav kunst jms)
- 3) Keskaja kirik ja kunst TTG õppematerjal
- 4) Romaani ja gooti stiil kiriku arhitektuuris TTG õppematerjal. Nt Niguliste kirik

Alateema: Euroopa riigid varakeskajal

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärgi
 - selgitab suure rahvaste rändamise põhjuseid ja mõju Euroopale;
 - nimetab Lääne-Rooma riigi aladel tekkinud germaanlaste riike;
 - iseloomustab germaanlaste ja roomlaste suhteid;
 - nimetab romaani ja germaani keelkonda kuuluvaid keeli
- 2) Analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;
 - kirjeldab Frangi riigi tekkimist ning jagunemise põhjuseid ja tagajärgi (kolm tuumikala: Itaalia, Prantsusmaa ja Saksamaa);
 - teab, kus tekkis Frangi riik – kannab kontuurkaardile
 - selgitab milles seisnes ristiusu vastuvõtmise tähtsus Frangi riigi jaoks
 - selgitab, kes on Merovingid, kes on Karolingid

Õppesisu:

Suur rahvasterändamine, germaanlased, Chlodovech, Frangi riik, Merovingid, Karolingid, Karl Suur, Verduni leping

Praktilised tööd:

- 1) Kontuurkaardile germaanlaste riigid; Frangi riik võimsuse tipul ja selle jagunemine Verduni lepingu järel.
- 2) Mõttekaart Chlodovechi ja Karl Suure kohta.
- 3) Töö allikatega: Frangi riik

Alateema: Linnad ja linnaelu

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest
- kirjeldab elu keskaegses linnas kasutades ajaloolaseid mõisteid õiges kontekstis
 - võrdleb elu keskaja ja tänapäeva linnas
- 2) Teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis
 - 3) Toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist
- toob näiteid, mis Eesti linnades on säilinud keskajast
- 4) Märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju
- selgitab hansakaubanduse mõju Eesti linnade arengule

Õppesisu:

linnaõigus, raad, raekoda, turuplats, gild, tsunft, Hansa Liit

Praktilised tööd:

- 1) Filmide "Apteeker Melchior" etteantud küsimustele vastamine linna eluolu, inimeste välimuse kohta jne.
- 2) Näitan ideekaart keskaegse linna kohta eelteadmiste väljaselgitamiseks või digikeskkonnas kasutada nt keskkonda Mentimeter <https://www.mentimeter.com/>
- 3) Rakendan TTS-meetod: õpilastele antakse lühitekst keskaegse linna elust. Võib kasutada allikana tekstilõike nt J. Le. Goff raamatust "Keskaeg", (lk 58-74).
- 4) Võrreldakse tänapäeva ja keskaja linna (inimeste arv, hoonete funktsioonid, tegevusalad).
- 5) Töö kaardiga: kaardile märgitakse Eesti keskaegsed linnad ja eraldi värviga hansalinnad.

Alateema: Euroopa riigid kõrgkeskajal

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;
- võrdleb riigi kujunemist Prantsusmaal ja Inglismaal.
- 2) Analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;
- toob näiteid relvastuse arengust keskajal, nt Saja-aastase sõja käigus võeti kasutusele tulirelvad

Õppesisu:

William Vallutaja, Henry II, Karolingid ja Kapetingid, Saja-aastane sõda, Jeanne d'Arc

Praktilised tööd:

- 1) Õpilane koostab Bayeux vaiba põhjal mõttekaardi või definitsioonikaardi ja selgitab ajaloosündmust ning teeb järeldusi oma koostatud skeemi põhjal.
 - 2) Õpilane nimetab Saja-aastase sõja põhjuseid ning tagajärgi, selgitab, kes oli Jeanne d'Arc ja millega on ta ajalukku läinud
 - 3) Töö allikaga:
- Bayeux vaip (nt mis allikalik, mis sündmust kujutab, usaldusväarsuse hindamine jne.
 - keskaegsed pildid

Alateema: Keskaegse Euroopa naabrid: araablased, Bütsants, viikingid, Vana-Vene riik

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
- selgitab mõne näite põhjal keskaegse Euroopa suhteid naabritega;
- teeb kirjalike või esemeliste allikate ja kunstiteoste põhjal lihtsamaid järeldusi
- 2) Arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
- Toob näiteid, kuidas suhted naabritega on mõjutanud eurooplaste maailmapilti, teadmisi, oskusi,
- Teeb lihtsamaid järeldusi rahvaste ja kultuuride vastastikuse mõju kohta

Õppesisu:

- Bütsants, õigeusk, patriarh, ikoon, ristkuppelkirik, mosaiik, kirikulõhe
- Beduiinid, Meka, Kaaba, islam, moslem, Allah, prohvet, kaliif, kalifaat, džihaad, mošee, minarett, koraan, imaam
- Viikingid, varjaagid, normannid, saaga, ruunikivi, valhalla
- Bojaar, veetše, družina

Praktilised tööd:

1) Piltide otsimine ja pildi kaudu ühiskonna eripärade kirjeldamine.

2) Iga käsitletava kultuuri (Bütsants, araablased, Vana-Vene riik, viikingid) kohta üks pilt ühest eluvaldkonnast:

- religioon ja usuelu
- majandus ja kaubandus
- välisuhted ja sõjandus
- igapäevaelu ja olme
- kultuur, haridus ja teadus

3) Salme kohast Saaremaal näidata video või pilte (viikingid Eestis)

Alateema: Ristisõjad

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
- toob allikate põhjal esile ristisõdade põhjuse-tagajärje seoseid;
- 2) Selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
- selgitab, miks algasid ristisõjad Läänemere ääres ning kuidas need mõjutasid Eesti ajalugu
- 3) Analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;
- kirjeldab muistse vabadusvõitluse käiku ning paigutab selle sündmuse laiemasse ajaloolisse konteksti (ristisõjad Euroopas ja Liivimaal, keskaja algus Eestis);
- nimetab muistse vabadusvõitluse põhjuseid ja tagajärgi
- selgitab, kes oli Läti Henrik ja Lembitu ning miks nad on ajaloos olulised
- selgitab, miks on Henriku Liivimaa kroonika tähtis ajalooallikas

Õppesisu:

Urbanus II, Saladin, püha maa, ristisõjad, Läti Henriku Liivimaa kroonika, muistne vabadusvõitlus, Lembitu

Praktilised tööd:

- 1) Sõnastab allika abil risticõja põhjuseid või tulemusi
- 2) Kaarditöö: õpilane koostab ajalookaardi põhjal risticõdade kohta küsimusi nii, et paariline saab vastata kaardi põhjal
- 3) Risticõjad Lähis-Idas ja Läänemere ääres ning Enesekontroll.

Alateema: Haridus, ülikoolid ja teadus

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest;
- selgitab näidete toel, kellel ja kuidas oli keskajal võimalik haridust saada
 - nimetab keskaja seitse vaba kunsti
 - toob näiteid keskaja teaduste: skolastika, alkeemia, astroloogia ja arstiteaduse uurimismeetoditest ja -tulemustest
 - nimetab Euroopa esimesi ülikoole ja kirjeldab ülikoolides toimunud õppetööd

Õppesisu:

kloostrikool, linnakool, toomkool, ülikool, teaduskond, 7 vaba kunsti, rektor, dekaan, dispuut, skolastika, alkeemia, astroloogia

Praktilised tööd:

- 1) Kasutab teemakohaseid mõisteid;
- 2) Toob näiteid hariduse omandamise võimalustest keskajal erinevate sisuste näitel;
- 3) Võrdleb keskaja kasvatust ja haridust tänapäevaga;
- 4) Toob näiteid sellest, et haridus on erinevatel ajalooperioodidel andnud võimaluse edendada karjääri, ühiskondlikku staatust enda ja teiste inimeste heaolu jms.

Alateema: Eesti keskajal

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
- märgib kaardile Liivi sõja järgse haldusjaotuse
 - 2) Arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
 - 3) Selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
- selgitab muutusi Liivimaa valitsemises peale muistse vabadusvõitluse lõppu

Õppesisu:

Eesti ajaloos, Vana-Liivimaa, Liivi sõda

Praktilised tööd:

- 1) Töö kaardiga - keskaegse Liivimaa valitsemine, täita saab kontuurkaarti või kirjeldada kaardi põhjal keskaegse Liivimaa haldusjaotust ning valitsemist.
- 2) Faktipüramiid keskaegse Liivimaa kohta (võib teha nt paaristööna)
- 3) Näidata temaatilised esitlused nt Vana Liivimaa, Pirita klooster, Niguliste kirik

Teema: Maailm varauusajal 1492-1600

Alateema: Maadeavastused

Õpitulemused:

Õpilane:

1) Selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu;

- selgitab Christopher Kolumbuse rolli Ameerika avastajana eurooplaste jaoks;
- toob näiteid hispaanlastest ja portugallastest kolonisaatorite eesmärkidest ja tegevusest Ameerikas.

2) Toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist;

- märgib kaardile maadeavastajate retked. Kirjeldab retkesid oma sõnadega kasutades geograafia termineid.
- selgitab eurooplaste kolonialismi põhjuseid ja tagajärgi Uues Maailmas;
- toob näiteid hispaanlaste ja portugallaste tegevusest Uue Maailma avastus- ja vallutusretkedel;
- annab hinnangu eurooplaste

Õppesisu:

Marco Polo reisikirjad, kompass, astroloog, karavell, karak, indiaanlased, asteegid, inkad, konkistadoorid, kolonialism, koloniaalimpeerium;

Praktilised tööd:

1) Märgib kaardile Christopher Kolumbuse merereisi Ameerikasse ja teiste maadeavastajate retked. Tuvastab teksti põhjal, millest avastusretke on kirjeldatud ja/või kirjeldab avastusretki oma sõnadega. Selgitab avastusretkede põhjuseid ja tagajärgi kasutades teemakohaseid mõisteid.

2) Allikatekstid erinevate maadeavastajate ja nende retkede kohta (nt Vasco da Gama, Ch. Columbus, Fernão de Magalhães vms)

Alateema: Reformatsioon ja vastureformatsioon

Õpitulemused:

Õpilane:

1) Toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi;

- toob näiteid reformatsiooni eesmärkidest, levikust ja mõjust;
- nimetab vastureformatsiooni põhjuseid ja tagajärgi.

2) Analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;

- uurib ja tutvustab mõne keskajal elanud inimese võimalusi ja valikuid Marthin Lutheri ja tema mõttekaaslaste näitel

Õppesisu:

katoliiklus, reformatsioon, usupuhastus, indulgents, tees, ketser, Augsburgi usutunnistus, luterlus, protestantlik, kalvinism, anglikaanlik, pildirüüste, Trento kirikukogu, jesuiidid, vastureformatsioon, inkvisitsioon

Praktilised tööd:

1) Mõisted oma sõnastikusse kirjutamine ja tähenduse uurimine

2) Tallinna Linnaarhiivi materjali lugemine

3) Loeng Martin Luther-ist

4) Õpilased koostavad tabeli või skeemi reformatsiooni leviku ja mõju kohta (nt luterlus, kalvinism, anglikaanlus), tuues välja ka ühisosa

5) Uurige reformatsiooni mõju kunstile, muusikale, haridusele

Alateema: Renessanss ja humanism

Õpitulemused:

Õpilane:

1) Loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest;

- võrdleb skolastikat ja humanismi;
- toob näiteid humanistide, maadeavastajate ja renessansiajastu õpetlaste tegevusest ja selgitab nende tegevuse mõju teadusliku maailmapildi kujunemisele.

2) Selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud;

- selgitab, kuidas teadusliku maailmapildi kujunemine hiliskeskajal on mõjutanud inimeste suhtumist loodusesse.

Õppesisu

humanism, renessanss, traktaat

Praktilised tööd:

1. Arutelu uskumisest ja kahtlemisest. Mis olukorras on kahtlemine hea, mis olukorras halb?

2. Koostage võrdlev tabel või skeem skolastika ja humanismi kohta.

3. Uurige, mis on traktaat.

8.KLASS

70 tundi (2 tundi nädalas)

Teema: Maailm 1600-1815. Uusaja mõiste, üldiseloomustus, periodiseering. Ühiskond varauusajal.

Õpitulemused:

Õpilane:

1) Iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooajalooperioode;

- määratleb ajaliselts (märgib ajajoonele) varauusaja ja uusaja piirid;
- selgitab ajaloo periodiseerimise eesmärgi ja kokkuleppelisust;
- iseloomustab seisuslikku ühiskonda ja Euroopa usuelu varauusajal
- toob näiteid muutustest, mis toimusid Euroopas ja maailmas varauusajal ja uusajal.

Õppesisu:

Varauusaeg, uusaeg, periodiseerimine, ajaloo pöördepunkt

Praktilised tööd:

1) Ajajoone koostamine: pöördepunktide, oluliste uusaja sündmuste ja nähtuste märkimine ajajoonele. Õpitakse kasutama õpikut, otsima infot veebist vms? Ühiselt pannakse paika ajastu piirid. Ajajoone võib koostada paberil või veebikeskkonnas, üksi, paaris või rühmatööna.

2) Seisuste skeemi (püramiidi koostamine). Skeemil tuleb näidata erinevused seisuste sees.

Alateema: Ususõjad. Prantsusmaa, Inglismaa, Saksamaa sisepoliitika varauusajal.

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Toob allikate abil esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
- võrdleb allikate toel Prantsusmaa ususõdade, Inglismaa kodusõja ja kolmekümneaastase sõja põhjuseid ja tagajärge
- 2) Analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;
- hindab allika usaldusväärsust eristades fakte ja arvamusest;
- teadvustab allika autori taotlusi ja eesmärgi;
- põhjendab allika valikut.
- 3) Teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
- teeb allika põhjal järeldusi autori positsiooni, taotluste või veendumuste kohta;

Õppesisu:

Ususõda, kodusõda, protestandid, katoliiklased, hugenotid, luterlased, kalvinistid, anglikaanid, Vestfaali rahu

Praktilised tööd:

- 1) Teema kontekstis tasub klassis arutleda mõistete kodusõda (kodu+sõda) ja ususõda (usk+ sõda) ja neis liitsõnades peituva vastuolu üle.
- 2) Töö tekstiga ja teksti toel omapoolse järelduse ususõdade tulemuste ja tagajärgede kohta.
- 3) Allika analüüs. Uurige, millal pilt on loodud, mis sündmust see kujutab, kas autor võis olla sündmuse tunnistaja, kas pildil kujutatut võib vastata tegelikkusele, mis positsioonil võib olla pildi autor toimiva suhtes, kas pildil on kujutatud ajaloolisi isikuid.

Alateema: Absolutism ja valgustus

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode;
- iseloomustab põhitunnuste kaudu absolutismiajastut
- 2) Analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;
- analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid uusajal elanud ajalooliste isikute näitel
- 3) Kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda;
- annab hinnangu absolutismile ajastu kontekstis
- 4) loetleb inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemise põhjuseid, toob näiteid selle tunnusjoontest, suuna esindajatest erinevatel ajastutel ning ühiskonnas toimunud muutustest;
- seostab inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemist hariduse ja valgustusideede levikuga;
- nimetab valgustusfilosoofe ning toob näiteid nende panusest inimkeskse ja teadusliku maailmapildi kujunemisse

Õppesisu:

Monarh, monarhia, absolutism, absoluutne monarh, valgustatud absolutism, valgustatud monarh

Praktilised tööd:

Mõistekaardid. Õpilane koostab laiendatud mõistekaarte näidetega valitsejatest, valgustusfilosoofidest ja nende vaadetest ja tegevusest. Kaardi mudel võib olla etteantud. Kaarte võib esitleda klassile ekraani vahendusel. Nt Kasutab <https://sonaveeb.ee/> mõistete seletamiseks.

Alateema: Ameerika iseseisvumine

Õpitulemused:

Õpilane:

1) Selgitab Ameerika Ühendriikide kujunemislugu 17.-18. sajandil;

- Inglise kolooniate rajamine, konfliktid Prantsuse ja Inglise kolooniate vahel, kolooniate konfliktid emamaaga, iseseisvusdeklaratsioon, iseseisvussõda, 1789. aasta põhiseadus ja selle jõustumine.
- 2) Inglise kolooniate rajamine, konfliktid Prantsuse ja Inglise kolooniate vahel, kolooniate konfliktid emamaaga, iseseisvusdeklaratsioon, iseseisvussõda, 1789. aasta põhiseadus ja selle jõustumine.
- selgitab inimõiguste ja kodanikuvabaduste arengut mõne ajaloolise dokumendi näitel Ameerika iseseisvusdeklaratsioon ja põhiseadus

Õppesisu:

Koloonia, emamaa, iseseisvus-deklaratsioon, iseseisvussõda, põhiseadus, demokraatia

Praktilised tööd:

1) Töö tekstiga ja sündmuste aegriivi koostamine.

2) Ülesanne dokumendiga: Ameerika Ühendriikide iseseisvusdeklaratsioon

3) Õpilane tutvub Ameerika Ühendriikide põhiseadusega. Õpilane võib otsida vastuseid õpetaja koostatud/esitatud küsimustele või koostatakse ja esitatakse küsimusi vastastikku. Oluline on mõista, et Ameerika Ühendriikide Põhiseaduse näol on tegemist maailma esimese demokraatliku põhiseadusega, mis on olnu eeskujuks teiste riikide põhiseaduste koostamisel.

Alateema: Prantsuse revolutsioon ja Napoleon

Õpitulemused:

Õpilane:

1) Toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi;

- selgitab Prantsuse revolutsiooni Asutava kogu ja Napoleoni reformide (koodeksite) näitel ühiskonna ümberkorraldamise vajadust ja erinevaid võimalusi.
- 2) Tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval;
- selgitab äärmuslike liikumiste ja ideoloogiate mõju ühiskonnale jakobiinide näitel

Õppesisu:

Seisused, generaalsaadid, reform, revolutsioon, Asutav kogu, äärmuslus, žirondiiidid, jakobiinid, terror, koodeks

Praktilised tööd:

1) Õpilane iseloomustab karikatuuride toel seisuslikku ühiskonda Prantsusmaal 1789, tuues välja ühiskonna ümberkorraldamise vajadused erinevate seisuste seisukohalt

2) Õpilane lahendab video käigus ülesanded ja kirjutab välja revolutsiooni arenemise sõlmpunktid/ etapid. Nt Prantsuse revolutsioon

3) Töö tekstiga: artikkel Napoleoni koodeks

4) Töö mõistetega: õpilased koostavad üksi või paaristööna ristsõna temaga seotud mõistetest, kas paberil või sobivas veebikeskkonnas kasutades õpikut ja/või sõnaveebi

Alateema: Eesti Rootsi ja Vene riigi koosseisus

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
- võrdleb Rootsi ja Vene ajal (17. ja 18. sajandil toimunud muutusi Eesti
 - 2) Märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda;
 - toob näiteid uusaja kultuuripärandist kodukohas ja Eestis (arukam õpilane toob esile näiteid nt kirikute või mõisahoonete käekäigust nõukogude ajal ja Eesti Vabariigis);
 - toob näiteid eestikeelse kirjasõna ja hariduselu edenemisest kodukohas ja Eestis, analüüsib hariduse tähtsust ühiskonna arengus;
 - tutvustab üht uusaja kultuuriobjekti kodukohas või Eestis, selgitades selle tähtsuse või funktsiooni muutumist ajas

Õppesisu:

Rootsi aeg, Vene aeg, reduktsioon, restitutsioon

Praktilised tööd:

- 1) Ajajoon Rootsi ja Vene aja kronoloogia ja olulisemad sündmused.
- 2) Töötatakse tekstidega, eesmärgiga leida ja sõnastada Rootsi ja Vene aega läbivaid teemasid. nt Tabel võimaldab võrrelda eri perioode kokku lepitud kategooriate alusel.
- 3) Valida ja tutvustada üht kodukoha/ Eesti kultuuriobjekti 17.-18. sajandist

Alateema: Kunst, kultuur ja teadus varauusajal

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Nimetab erinevate kunstistiilide olulisemaid tunnuseid ja tunneb väliste tunnuste järgi ära erinevate kunstistiilide arhitektuurinäiteid;
- võrdleb põhitunnuste alusel (üldine, detailid) barokkstiili, klassitsismi arhitektuuris;
 - tunneb ära ja iseloomustab allikate põhjal barokki, rokokostii, klassitsismi kujutavas kunstis, toob näiteid kunstnike ja nende teoste kohta;
 - 2) Analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;
 - analüüsib teaduse arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile varauusaja teadusrevolutsiooni saavutuste näitel

Õppesisu:

Barokk, rokokoo, klassitsism

Praktilised tööd:

- 1) Konspekte koostamine õppeteksti põhjal
- 2) Teadusrevolutsioon 17.-18. sajandil. Õpilased valmistavad individuaalselt või paarisena kokku lepitud formaadis (suurus, kujundus, alateemad jms) postriid ühe valitud 17 -18. sajandi teadussaavutuse kohta.

Teema: Maailm 1815-1918

Alateema: Viini kongress ja Euroopa uusajal

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;
- analüüsib Euroopa riikide arengut uusajal mõne riigi näitel/ (Prantsusmaa, Inglismaa, Saksamaa, Venemaa, Austria, Rootsi vms)

Õppesisu:

Kongress, lõppakt, restauratsioon, tagurlus, tasakaal

Praktilised tööd:

- 1) Propagandapildid. Napoleoni võidud ja kaotused.
- 2) Rühmad koostavad kätte juhtuvatest esemetest (rõivad, koolikoti sisu jms) kaardi Euroopa pärast Viini kongressi

Alateema: Tööstusrevolutsioon ja industrialiseerimine

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile, mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;
- toob näiteid uusaja tehnilistest leiutistest ja selgitab nende ellu rakendamise tulemusel toimunud muutusi inimeste igapäevaelus ja ühiskonnas
 - 2) Selgitab ja toob näiteid, kuidas inimesed on erinevatel ajastutel loodusesse suhtunud;
 - toob näiteid kuidas industrialiseerimise tulemusena on suurenenud inimkonna ökoloogiline jalajälg;
 - analüüsib linnastumise põhjuseid ja tagajärgi 19. sajandi Euroopa ja Ameerika Ühendriikide linnade näitel;

Õppesisu:

kütused: süsi ja koks, aurumasin, võimsusühikud: hobujõud ja watt, tööstus, vabrik, automatiseerimine, linnastumine

Praktilised tööd:

- 1) Uusajal alanud tööstuslik pööre - kas liikumine inimkonna heaolu või kliimakatastroofi suunas?
- 2) Samal teemal võib kirjutada ka arutluse, korraldada väitluse, koostada dilemmaküsimusi, millele kogutakse põhjendatud vastuseid klassikasklaste, pereliikmete vms seast.

Alateema: Poliitilised õpetused

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas, analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale, rahvuslusele tänapäeval;
- iseloomustab ja võrdleb liberalismi, konservatismi, natsionalismi ja sotsialismi etteantud kriteeriumide alusel (nt ideaalid ja eesmärgid, ideoloogid, toetajaskond), kujundab oma arvamuse.

Õppesisu:

Ideoloogia, liberalism, konservatism, sotsialism, rahvuslus, natsionalism, äärmuslus, kommunism

Praktilised tööd:

Õpilased jagunevad rühmadesse: liberaalid, konservatiivid, rahvuslased, sotsialistid. Iga rühm koostab plakati (stendi) ideaalsest ühiskonnast. Kasutatakse <https://sonaveeb.ee/> mõistete defineerimiseks, ideoloogide tsitaate ideede kunstiliseks sõnastamiseks, luuakse visuaalne identiteet, pöörduakse sõnumitega potentsiaalse toetajaskonna poole jne.

Teema: Euroopa rahvaste kevad (1848, aasta revolutsioonid)

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
- arutleb märksõnade või küsimuste toel rahvuluse, Euroopa rahvaste vabadusliikumise ja 1948. aasta revolutsioonide põhjuste ning tagajärgede üle. Kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda.

Õppesisu:

Rahvuslus, rahvuslik vabadusliikumine, rahvusriik, kodanlus, liberalism, vabariik, põhiseadus

Praktilised tööd:

- 1) Mõistete seletamine õpiku abil
- 2) Töö piltidega ja kaardiga

Alateema: Kolonialism ja imperialismi kujunemine

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest, annab kolonialismile hinnangu erinevast perspektiivist;
- toob näiteid kolonialismi majanduslikest, poliitilistest ja eetilistest aspektidest Aafrikas, Aasias, Ameerikas, Austraalias
 - annab hinnangu eurooplaste kolonisatsioonile kolonistide, põliselanike ja tänapäeva seisukohast.
- 2) Selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamise ga;
- analüüsib koloniaalvallutuste seost loodusressursside kasvava vajadusega;
 - analüüsib rahvaarvu muutuste ja inimeste heaolu seoseid loodusressursside kasutamisega 19. sajandi näitel;
 - analüüsib imperialismi kujunemise seost loodusressursside hõivamisega.

Õppesisu:

Koloonia, koloniseerimine, kolonialism, impeerium, imperialism

Praktilised tööd:

- 1) Ajalooõpetus ja pildid. Liivimaa avastamise legend (võrdlus Ameerika avastamisega)
 - 2) Dilemmaküsimus:
- Kas kolonialism on õigustatud lääneliku tsivilisatsiooni, demokraatia ja inimõiguste leviku ja laiendamise ga? või
 - Kas imperialismi kujunemine oli kolonialismi loomulik jätk? või
 - Kas Hollandi kuninga vabandus riigi koloniaalmineviku pärast on õigustatud?

Alateema: Venemaa ja Eesti 19. sajandil ja 20. sajandi algul

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis;
- seostab Eesti omariikluse algust rahvusliku vabadusliikumise ja ärkamisaja sündmustega;
- nimetab Eesti omariikluse kujunemise majanduslikke, kultuurilisi ja poliitilisi eeldusi;
- nimetab Eesti omariikluse kujunemisele kaasa aidanud isikuid ja selgitab nende panust.
- 2) Toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist;
- seostab eestlaste perekonnanimede saamist pärisorjuse kaotamisega, toob näiteid perekonnanimede saamislugudest;
- toob näiteid estofiilide tegevusest ja panusest eesti kultuurilukku;
- toob näiteid ärkamisaja tegelaste ja nende panuse kohta eesti kultuuriloos;
- 3) Märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda;
- toob näiteid eestikeelse kirjasõna ja hariduselu edenemisest kodukohas ja Eestis, analüüsib hariduse tähtsust ühiskonna arengus;
- toob näiteid Kalevipoja tegelaskuju tähenduse muutumise kohta ajaloo.
- 4) Märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;
- toob näiteid Eestist pärit, Eestis õppinud või tegutsenud baltisaksa haritlaste tegevuse rahvusvahelisest mõjust (Karl Ernst von Baer, Fabian Gottlieb Benjamin von Bellingshausen, August von Kozebue, Adam Johann von Krusenstern, Eduard von Toll, Friedrich Georg Wilhelm von Struve, Ferdinand von Wrangel jt);
- teadvustab baltisakslaste rolli eesti (ja läti) kultuuri ja ühiskonnaelu arengus;

Õppesisu:

Reformid, tagurlus, dekabristid, õigeusk, isevalitsus, slavofiil, venestamine, baltisakslane, estofiil

Praktilised tööd:

- 1) Õpilane nimetab Eesti omariikluse kujunemise majanduslikke, kultuurilisi ja poliitilisi eeldusi.
- 2) Seostab Eesti ajaloo sündmusi Euroopa ja Venemaa ajalooga.
- 3) Nimetab rahvusvahelise mõjuga baltisakslasi, 19. sajandi eesti soost haritlasi, ärkamisaja tegelasi ja omariiklusele kaasa aidanud isikuid, toob näiteid nende tegevusest ja mõjust Eesti kultuuri- ja poliitikaelus.

Alateema: Esimene maailmasõda. Eesti iseseisvumine.

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
- 2) Arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle;
- analüüsib Esimese maailmasõja põhjusi ning sõdivate poolte taotlusi ning Esimese maailmasõja tagajärgi ja mõju maailma arengule.
- 3) Analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile
- nimetab I maailmasõja käigus kasutusele võetud sõjapidamise uuendusi, kirjeldab nende rolli, toob näiteid sõda käsitlevatest filmidest, raamatutest jms.
- 4) Toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide ja revolutsiooni teel, analüüsib nende protsesside erinevusi;

- kirjeldab Vene revolutsioonide ja novembrirevolutsiooni tagajärgi ja mõju
- nimetab Esimese maailmasõja aegseid sõjalise liite ning selgitab mis riigid ja miks sinna kuulusid, sõnastab sõja põhjuseid ja tagajärgi
- 5) Selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
- 6) Analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis;
- seostab Eesti omariikluse kujunemist rahvusvaheliste sündmustega (uute rahvusriikide tekkimine esimese maailmasõja käigus, Vene revolutsioonid)

Õppesisu:

Antanta, Kolmikliit, Keskkriigid
 atentaat, läänerinne, idarinne, manööversõda, positsioonisõda, Compiègne'i vaherahu,
 veebruar- ja oktoobrirevolutsioon Venemaal, Lenin, kommunistid, Nõukogude Venemaa
 iseseisvusmanifest, 23.-24.02.1918

Praktilised ülesanded:

1) Ajalookaardi abil sõjaliste blokkide nimetamine, kontuurkaardile kandmine, sõja käigu kohta informatsiooni hankimine sõnastamine

2) Töö allikatega nt Esimese maailmasõja tehnilised uuendused: tank, tsepeliin, mürkgaasid, lennuk. Kuidas mõjutas sõjapidamist tehnilised uuendused?

3) Aktiivne tekstiga töö. Võib paljundada teksti ja jagada osadeks paarilistele või rühmaliikmetele. Pärast annavad paarilised klassis ülevaate, mida nad teadsid varem, mida said tekstist teada või mida tahaksid veel teada. Rühmas töötades võib kasutada vastastikuse õpetamise meetodit, kus iga rühmaliige tutvustab enda osast saadud infot.

Alateema: Teadus, tehnika ja kultuur 19.sajandil ja 20.sajandi algul

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel;
- toob näiteid 19. sajandi meditsiini edusammudest (ravimid, veregruppide avastamine, röntgen, narkoos, rasestumisvastased vahendid jt) ja põhjendab nende tähtsust haigustega võitlemisel, pere planeerimisel, rahvastikuprotsessides jne
- 2) Toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist;
- toob näiteid 19. sajandi teaduse, tehnika, arhitektuuri, kujutava kunsti, moepildi, kirjanduse, muusika jms kohta.

Õppesisu:

Sisepõlemismootor, elekter, hõõglamp, röntgen, raudtee, raudbetoon, rahvastik, aspiriin, narkoos, süstal, pastöriseerimine, valmistoit, krinoliin, targeldamine, frakk, smoking, silinder, romantism, realism, historitsism, impressionism, postimpressionism, juugend

Praktilised tööd:

- 1) Artikli ja reklaami koostamine. Teaduse ja tehnika areng uusajal.
- 2) Ristsõna mõistetest koostamine

9.KLASS

70 tundi (2 tundi nädalas)

LÄHIAJALUGU

Teema: Maailm kahe maailmasõja vahel 1918-1939

Alateema: Esimese maailmasõja tagajärjed

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajaloo;
- 2) Teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;
- 3) Arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
- 4) Toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
- 5) Toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide või revolutsiooni teel ja analüüsib nende protsesside erinevusi;

- teab, millised olid Esimese maailmasõja tagajärjed;
- teab, kuidas muutus Euroopa poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda;
- teab ja selgitab Rahvasteliidu Esimese maailmasõja järgset rolli;
- kasutab ajalookaarti ja analüüsib teemakohaseid allikaid.

Õppesisu:

Compiègne'i vaherahu, Pariisi rahukonverents, Versailles' süsteem, Euroopa poliitiline kaart pärast Esimest maailmasõda, Rahvasteliit, reparatsioonid

Praktilised ülesanded:

- 1) Loeng ja Arutelu Esimese maailmasõja tagajärjed: võitja ja kaotaja riigid, edasine mõju riikide arengule. Mis riigid muutuvad maailmas juhtriikideks ja miks?
- 2) Töö kaardiga: kontuurkaardi täitmine - Euroopa kaart enne ja pärast Esimest maailmasõda. Mis impeeriumid lagunesid ja millised uued riigid tekkisid. Kasutada ajaloo atlast.
- 3) Töö allikatega: Pariisi rahukonverentsil tehtud otsused.
- 4) Töö karikatuuridega: Rahvasteliit ja Poliitiliste karikatuuride joonistamine.
- 5) Pildianalüüs: mis on karikatuur? Mis on poliitiline karikatuur? Kuidas karikatuure ajaloo tõlgendamiseks ja mõistmiseks kasutada saab?

Alateema: Eesti Vabadussõda

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Analüüsib Eesti omariikluse kujunemist ja arengut Euroopa sündmuste kontekstis;

- teab, kes olid Jaan Poska, Johan Laidoner ja Julius Kuperjanov ning selgitab nende tähtsust;
- teab, millal toimus Vabadussõda;
- teab Vabadussõja põhjuseid ja tagajärgi;
- kasutab ajalookaarti sõja pöördeliste sündmuste selgitamisel;
- teab ja selgitab Vabadussõja rolli Eesti iseseisvuse kindlustamisel.

Õppesisu:

Vabadussõda, Tartu rahu, Jaan Poska, Võnnu lahing, Julius Kuperjanov, Johan Laidoner, Landeswehri sõda, välisriikide abi

Praktilised tööd:

- 1) Loeng ja arutelu: Vabadussõja toimumise aeg, põhjused ja tagajärjed. 23. veebruar - miks tähistatakse?
- 2) Töö kaardiga: sõja algus, pöördelised lahingud, rinde muutumine. Kasutada ajaloo atlast.

- 3) Pildianalüüs: kes on piltidel ja mille poolest olulised vabadussõja kontekstis: Jaan Poska, Johan Laidoner, Julius Kuperjanov.
- 4) Õppekäik kodukohas vabadussõja monumendi või lahingupaiga kohta.
- 5) Töö allikatega. Rühmatöö: ajalehe artiklite otsimine vabadussõja kohta. Mida tollastes ajalehtedes sõja kohta kirjutati. Rühmatöö esitlemine.

Alateema: Demokraatia ja diktatuurid 1920.-1930. aastatel

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Iseloomustab erinevaid poliitilisi õpetusi ja nende peamisi toetusgruppe ühiskonnas;
 - 2) Analüüsib, mis on iseloomulik konservatismile, liberalismile ja sotsiaaldemokraatiale tänapäeval;
 - 3) Kujundab oma poliitilise eelistuse ja põhjendab seda;
 - 4) Tunneb ära äärmusluse ja populismi tunnused minevikus ja tänapäeval;
 - 5) Teab demokraatiale iseloomulikke jooni selle kujunemise ajal ja tänapäeval ja toob näiteid demokraatia arengust antiikajast tänapäevani
- iseloomustab ning võrdleb demokraatlikku ja diktatuurset ühiskonda;
 - seletab ja kasutab kontekstis mõisteid demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism;
 - teab, kes olid Benito Mussolini, Adolf Hitler, Jossif Stalin, Franklin D. Roosevelt ja iseloomustab nende tegevust;
 - võrdleb autoritarismi ja totalitarismi.

Õppesisu:

demokraatia, diktatuur, autoritarism, totalitarism, fašism, kommunism, natsionaalsotsialism, Adolf Hitler, Benito Mussolini, Jossif Stalin, Franklin D. Roosevelt

Praktilised ülesanded:

- 1) Suuline või kirjalik arutelu Saksamaa, Itaalia, NSVL kohta: diktatuuride erinevused ja sarnasused.
- 2) Suuline või kirjalik arutelu USA, Suurbritannia ja Prantsusmaa kohta: erinevused ja sarnasused demokraatias.
- 3) Arutlev vestlus poliitilistest vaadetest: tänapäeva poliitilised parteid Eestis ning nende poliitilised vaates (lühidalt).
- 4) Töö kaardiga: demokraatlikud riigid ja diktatuuririigid: miks, millal muutus riikide sisepoliitika ning miks jäi osa riike demokraatlikuks, osa mitte?
- 5) Kõne propagandarelvana. Lõigu analüüsimine raamatust "Mein Kampf" Mis hinnangu annab Hitler massidele? Mis demagoogia võtteid kasutasid natsid oma eesmärgi saavutamiseks?
- 6) Töö piltidega: isikute äratundmine ja selgitamine nende rolli ja tähtsust kahe maailmasõja vahel.
- 7) Ajajoone koostamine: kanda tähtsamad sündmused, isikute valitsemised ajajoonele.

Alateema: Demokraatlik ja autoritaarne Eesti

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Toob näiteid ühiskonna ümberkorraldamise võimalustest reformide teel ja analüüsib nende mõju;
- nimetab mõjukaid ühiskonnaelu tegelasi ja toob näiteid nende tegevusest;
 - selgitab ja toob näiteid mõistete ideoloogia, reform ja revolutsioon kohta;

- kirjeldab ning võrdleb Eesti Vabariigi arengut demokraatliku parlamentarismi aastail ja vaikival ajastul.

Õppesisu:

maareform, Asutav Kogu parlamentarism, põhiseadus, vaikiv ajastu, meeste ja naiste roll poliitikas ning ühiskonnas (nt. Jaan Tõnisson, Konstantin Päts, Alma Ostra-Oinas, Minni Kurs-Olesk, Marie Reisik)

Praktilised ülesanded:

- 1) Video vaatamine nt Filmiarhiivist "Eesti Vabariigi 20. aastapäeva tähistamine (paraad ja Pätsi kõne).
- 2) Eesti vabariigi neli põhiseadust - tabeli koostamine.
- 3) Töö piltidega: Jaan Tõnisson ja Konstantin Päts - teab, kes olid ja mis oli nende tähtsus ja roll Eestis kahe maailmasõja vahel.
- 4) Töö allikatega: mida tollased ajalehed kirjutasid näiteks Pätsi riigipöördest või põhiseadustest.
- 5) Töö ajateljega: sündmuste paigutamine ajateljele

Alateema: Majandus maailmas ja Eestis kahe maailmasõja vahel

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ning negatiivset mõju ühiskonnale;
 - 2) Arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
 - 3) Selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamise ga;
 - 4) Arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
 - 4) Toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
- kirjeldab ja võrdleb maailma ning Eesti majandusolusid kahe maailmasõja vahel;
 - teab, mis muutused tõi kaasa konveiermeetodi; kasutuselevõtmine;
 - teab, mis olid suure majanduskriisi põhjused ja tagajärjed.

Õppesisu:

konveiermeetod, inflatsioon, ülemaailmne majanduskriis, uus kurss, maaseadus, rahareform

Praktilised ülesanded:

- 1) Empaatia ülesanne: õpetaja näitab suure depressiooni aegseid fotosid USAst, Saksamaast ja Suurbritanniast (nt söekaevurid).
- 2) Ideekaart: Saksamaa majandus Esimese maailmasõja järel näidete põhjal.
- 3) Töö pildiga: pildid konveiersüsteemist ja Henry Ford - mis muutus majanduses ja tootmises ning milline oli Henry Fordi roll selles?
- 4) Suure majanduskriisi eeldused, põhjused, tagajärjed joonistatud skeemi kujul
- 5) Kujundada oma Eesti kroon. Anda ülevaade rahareformist ja krooni kasutusele võtmisest.

Alateema: Kultuur kahe maailmasõja vahel maailmas ja Eestis

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Teab, kuidas meditsiin on ajas arenenud ja mis võtteid on kasutatud haiguste ja epideemiatega võitlemisel;

- 2) Toob näiteid erinevate ajastute kultuurist;
 - 3) Analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile;
 - 4) Mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;
 - 5) Märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;
 - 6) Märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda;
- kirjeldab kultuuri arengut ja eluolu Eesti Vabariigis ning maailmas;
 - nimetab uusi kultuurinähtusi ja tähtsamaid kultuurisaavutusi;
 - nimetab mõnda kultuuritegelast maailmas ja Eestis ning selgitab tema olulisust kultuuriloos.

Õppesisu

uued valdkonnad kultuuris ja saavutused teaduses (tehnika, kino, film, kirjandus, teater, muusika jne), kultuur ja eluolu paikkonnas

Praktilised tööd:

- 1) Uurida kodukohas olevaid hooneid, mälestusmärke, mis on omased kahe maailmasõja vahelisele perioodile. Koostada esitus või näitus. Millal rajati? Kujunemislugu. Milline on seisukord tänapäeval, kasutusvaldkond.
- 2) Muusika, kunsti, filmi, teatri, kirjanduse näiteid ja isikuid maailmast ja Eestist. Otsida infot internetist. Võrdlevas tabelis on ees suunised.
- 3) Info otsimine ja uurimine kodukohaga seotud tuntud ühe või mõne kultuuritegelase kohta.
- 4) Töö piltidega: ära tunda kultuuriga seotud tegelasi maailmast ja Eestist ning selgitada nende tähtsust.
- 5) Võrdlemine: periood kahe maailmasõja vahel ja tänapäev: auto, raadio, meelelahutus, lennuk. Mida kaasa tõi kahe maailmasõja vahel ja mis roll on tänapäeval? Mida positiivset-negatiivset on antud tehnika areng kaasa toonud? Kellel on ligipääs?

Teema: Teine maailmasõda 1939-1945

Alateema: Rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
 - 2) Arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
 - 3) Analüüsib Euroopa riikide arengut ajaloos mõne riigi näitel;
- teab, milline oli rahvusvaheline olukord Teise maailmasõja eel;
 - teab ja kirjeldab sündmuseid, mis viisid Teise maailmasõjani.

Õppesisu:

anšluss, Münchener kokkulepe, MRP, Hispaania kodusõda, Etioopia kriis, Mandžuuria kriis, Saksamaa taasrelvastumine, Saksamaa "Kolmas riik"

Praktilised tööd:

- 1) Mandžuuria kriis, Etioopia kriis, Hispaania kodusõda - millal toimus, põhjus, tagajärg. Mis mõju avaldas Teise maailmasõja puhkemisele? Mis roll oli Rahvasteliidul?
- 2) Ajajoone koostamine: erinevate sündmuste paigutamine ajajoonele.
- 3) Allikatekstide põhjal küsimuste esitamine ja neile vastamine. Küsisõnad võib ette anda.
- 4) Rahvasteliidu tegevus enne Teist maailmasõda - allikatekstide analüüs ja arutelu.
- 5) Töö karikatuuridega: nt Hispaania kodusõda, Hitleri Saksamaa.

Alateema: Teine maailmasõda

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Toob allikate põhjal esile ajaloosündmuste põhjuse-tagajärje seoseid;
- 2) Arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;

- teab, millal algas ja lõppes Teine maailmasõda;
- toob esile Teise maailmasõja puhkemise põhjused, sõja tulemused ja tagajärjed;
- seletab mõisteid MRP, holokaust, ÜRO;
- kirjeldab ajalookaardile tuginedes Teise maailmasõja sõjategevuse kulgu;
- analüüsib ja hindab inimõiguste rikkumise põhjuseid ajaloolises kontekstis.

Õppesisu:

sõjategevus ida- ja läänerringel, Stalingradi lahing, teise rinde avamine (Normandia dessant), Talvesõda, Pearl Harbor, tuumarelva leiutamine ja kasutamine, koostöö liitlastega, ÜRO, Atlandi Harta, inimsusevastased kuriteod (holokaust, genotsiid)

Praktilised tööd:

- 1) Töö kaardiga: erinevad sõjarinded. Sõjaplaanid.
- 2) Töö karikatuuridega ja plakatitega sõja kohta.
- 3) Võrdlev tabel: erinevate sündmuste toimumise aeg, põhjused- tagajärjed, osapooled.
- 4) Sündmuste kandmine ajajoonele.
- 5) Propagandaplakati analüüs: nt küsimused:

- mida kujutatakse plakatil?
- kes on tegelased?
- mis meeleolu püütakse plakatiga tekitada?
- kas pildi põhjal on võimalik öelda, mis riik (või mis poolel võidelnud riik) on, selle autor ja mis riigi sõdureid seal kujutatakse?

Alateema: Eesti Teises maailmasõjas

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Toob näiteid rahvastikurännetest, selgitades nende põhjusi ja tagajärge;
- 2) Analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;
- 3) Analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;

- selgitab MRP ja baaside lepingu tähtsust Eesti ajaloos;
- selgitab Eesti iseseisvumise kaotamise põhjuseid, tagajärge, sündmuste käiku ja seoseid tänapäevaga;
- selgitab mõisteid MRP, küüditamine, baaside leping, okupatsioon;
- analüüsib eestlaste valikuid Teises maailmasõjas.

Õppesisu:

baaside leping, baaside ajastu, annekteerimine, Konstantin Päts, küüditamine, suur põgenemine, nõukogude okupatsioon, Saksa okupatsioon

Praktilised tööd:

- 1) Töö allikatega: eestlaste valikud Teises maailmasõjas.

- 2) Õppekäik kodukohas asuvasse Teise maailmasõjaga seotud paika. Millised on ajaloolised muutused?
- 3) Uurida perekonnalugu: kas on perekonnas liiget/liikmeid, kes on küüditatud või põgenenud Teise maailmasõja ajal Eestist? Uurida mälestusi. Neid jagada klassis.

Teema: Maailm pärast Teist maailmasõda

Alateema: Külma sõda

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ning põhjendab seda;
 - 2) Selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajalooos;
- iseloomustab külma sõja kujunemist ja olemust, toob esile selle avaldumise valdkonnad ja vormid;
 - seletab ja kasutab kontekstis mõisteid külma sõda, kriisikolle, raudne eesriie.

Õppesisu:

külma sõda, Trumani doktriin, Marshalli plaan, raudne eesriie, külma sõja kriisikolled (nt Berliini kriis, Korea sõda, Suessi kriis, Kariibi ehk Kuuba kriis, Ungari ülestõus, Vietnami sõda, Praha kevad, Afganistani sõda)

Praktilised tööd:

- 1) Kaart: konfliktid ja kriisikolled kaardil. Nende vaatlemine kaardil või kontuurkaardile kandmine.
- 2) Töö ajajoonega - külma sõja kriiside järjestamine
- 3) Töö allikatega - õpetaja valib sobivad allikad,
- 4) Mõistete harjutamiseks ristsõna

Alateema: Demokraatlik maailm pärast Teist maailmasõda

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Analüüsib inimeste võimalusi ja valikuid minevikus ja tänapäeval isikute näitel;
 - 2) Selgitab näidete toel Euroopa suurriikide ja Ameerika Ühendriikide tähtsust lähiajalooos;
 - 3) Arutleb märksõnade või küsimuste toel ajaloosündmuste ja -nähtuste üle, kujundab oma seisukoha ja põhjendab seda;
- kirjeldab tööstusriikide arengut USA ja Saksamaa Liitvabariigi näitel;
 - teab, kes olid Martin Luther King, Margaret Thatcher ja Ronald Reagan ning iseloomustab nende tegevust;
 - iseloomustab erinevaid sotsiaalseid liikumisi ja toob näiteid;
 - kirjeldab Saksamaa poliitilist olukorda ajaloo kaardi toel.

Õppesisu:

heaoluühiskond, mustanahaliste ja naiste õigused, jagatud Saksamaa, noorteliikumised, hipide liikumine, globaliseerumine, NATO, Euroopa Liit, võtmeisikud (nt. Margaret Thatcher, Ronald Reagan, Martin L. King, Elisabeth II, Rosa Parks, Rachel Carson, Madeleine Albright, Hanna Arendt, Indira Ghandi, Ruth Bader Ginsburg, John F. Kennedy, Richard Nixon, Mahatma Gandhi)

Praktilised tööd:

- 1) Vastastikune õpetamine e siksak meetod: ette anda allikad, küsimuste esitamine ja neile vastamine.
- 2) Juhtumi analüüs: kuidas näiteks liiguti mustanahaliste õiguste suunas - ette anda olnud juhtum(id) ja kuidas olukord lahendada.
- 3) Kaarditöö: jagatud Saksamaa. Poliitilised tingimused erinevates Saksamaa piirkondades.

Alateema: Kommunistlikud riigid ja Eesti NSV

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Analüüsib allikate usaldusväärsust eri aspekte hinnates, teab, et allika sõnum sõltub autori positsioonist;
 - 2) Iseloomustab põhitunnuste kaudu erinevaid ajalooperioode;
- nimetab NSVL liidreid (Stalin, Hruštšov, Brežnev, Gorbatsšov) ning iseloomustab nende võimuperioodi;
 - võrdleb eri perioode arutluse käigus;
 - toob esile kommunistlikule ühiskonnale iseloomulikke jooni (võimu koondumine, vastandumine läänele, propaganda jne);
 - selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;
 - kirjeldab nõukogude võimu mõju Eesti ajaloole pärast Teist maailmasõda, toob välja iseloomulikud jooned näidete abil, kasutab mõisteid õiges kontekstis.

Õppesisu:

NSV Liit, stalinism, sula, stagnatsioon, poliitiline juhtimine, kommunistliku partei liidrid Stalinist kuni Gorbatsšovini, metsavendlus, kollektiviseerimine, industrialiseerimine, plaanimajandus, massirepressioonid, küüditamine, dissident, võtmeisikud (nt. Leida Laius, Johannes Käbin, Karl Vaino, Vaino Väljas)

Praktilised tööd:

- 1) Õppematerjal “Ajaloõpetus ja pildid” koos töölehtedega: Ajaloo raskus - sõja ja totalitarismi kogemus”.
- 2) Töö ajajoonega
- 3) Töö mõistetega

Alateema: Kultuur ja eluolu 20.sajandi teises pooles maailmas ja Eesti NSV-s

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Kirjeldab, kuidas on erineval ajal maailmas korraldatud inimeste heaolu, tuues näiteid hariduse, tervishoiu, igapäevaelu ja turvalisuse korraldusest;
 - 2) Toob näiteid hariduse, tervishoiu, sotsiaal- ja igapäevaelu valdkonnast eri ajastutel;
 - 3) Märkab kodukoha kultuuripärandit ja teab selle kujunemislugu, mõistab, et kultuuripärandi tähendus võib ajas muutuda;
 - 4) Analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile;
 - 5) Mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;
 - 6) Toob näiteid erinevate ajastute kultuuripärandist;
- iseloomustab kultuuri ja eluolu muutumist 20. sajandi teisel poolel;
 - teab mõnda maailma ja Eesti tuntud kultuuritegelast ja selgitab nende tähtsust.

Õppesisu:

infotehnoloogia areng, massikultuur ja kõrgkultuuri valitud näidete põhjal

Praktilised tööd:

1) Vestlus/intervjuu: õpilased uurivad kodus vanematelt, vanavanematelt ja/või perekonna tuttavatel/ või kooli töötajatelt, missugune oli eluolu nõukogude ajal (kool, poes käimine, elamud, kultuur, meelelahutus jne). Kirjalikult või salvestada vestluse/intervjuu. Eelnevalt ette valmistada küsimused intervjuuks/vestluseks.

2) Õppekäik kodukohas või selle läheduses olevasse paika, mis seostub ENSV ajaga. Miks oluline? Mis on tänapäeval roll või tähtsus? Kuidas säilinud? Mis lugusid paiga kohta teatakse? Näiteid õppematerjali iga maakonna kohta leiab: "Eesti kultuurilooline õppematerjal"

3) Teha lühietekandeid nõukogude aja Eesti muusikute, sportlaste, kirjanike, näitlejate, teadlaste jt kohta

Alateema: Eesti iseseisvuse taastamine

Õpitulemused:

Õpilane:

1) Teeb allikate põhjal järeldusi, hinnates väiteid, taotlusi ja veendumusi ajaloolises kontekstis;

2) Selgitab, kuidas igal inimesel on võimalik olla traditsioonide hoidmise kaudu kultuuripärandi kandja;

3) Selgitab näidete abil, kuidas muutused maailmas on mõjutanud Eesti ajalugu;

- kirjeldab Eesti iseseisvuse taastamist ja Eesti Vabariigi arengut;
- seletab ja kasutab kontekstis mõisteid perestroika, glasnost, Balti kett, laulev revolutsioon;
- nimetab võtmeisikuid Eesti iseseisvuse taastamise protsessis ja annab hinnangu nende tegevusele ajaloolises kontekstis.

Õppesisu:

laulev revolutsioon, Balti kett, fosforiidikampaania, IME, Rahvarinne, suveräänsusdeklaratsioon, MRP-AEG, perestroika, glasnost, rahareform Eestis, võtmeisikud (nt Lennart Meri, Mart Laar, Edgar Savisaar Marju Lauristin, Lage Parek, Mihhail Gorbatšov, Boris Jeltsin).

Praktilised tööd:

Pildianalüüs: vaadatakse Tallinna lennujaama pilti. Kelle nimega lennuväli seostub?

Ideekaart: loetakse teabeteksti Lennart Meri kohta (valju häälega). Koostatakse ideekaart Lennart Meri kohta. Sama meetodit võib kasutada ka teiste võtmeisikute kohta.

Visuaalne materjal: iseseisvuse taastamise kohta vaadatakse filmi. Küsimuste esitamine ja neile vastamine (küsimuste algused ette anda).

1) Kontuurkaart: Balti kett kandmine kontuurkaardile ning selgitamine, miks see toimus, kus ja millal.

2) Mälestuste kogumine: kas on peres kedagi, kes Balti ketis osales? Uurida perekonnalugu ja pilte antud sündmusega seoses.

3) Mõiste kaartide koostamine: ühel pool mõiste, nimi, aastaarv ja/või teisel pool selgitus.

Alateema: Maailm 1990. aastatest alates

Õpitulemused:

Õpilane:

1) Iseloomustab nüüdisaja demokraatlikku ühiskonda mõne riigi näitel;

- 2) Selgitab, kuidas tootmine, tarbimine ja inimeste elatustase on seotud loodusressursside kasutamisega;
 - 3) Märkab Eesti ja maailma kultuuri seoseid ja vastastikust mõju;
 - 4) Analüüsib teaduse ja tehnika arengu positiivset ja negatiivset mõju ühiskonnale ja kultuurile;
- mõistab inimkonna eetilisi valikuid ja vastutust ühiskonna ees seoses teaduse ja tehnika arenguga;
 - toob esile kommunistliku süsteemi kokkuvarisemise põhjused ja tagajärjed;
 - teab ja näitab muutusi maailma poliitilisel kaardil 1990. aastatel;
 - teab ja toob näiteid globaalprobleemide kohta;
 - analüüsib kriitiliselt mineviku tõlgendusi ja nende mõju iseenda ning kogukonna olevikule ja tulevikule.

Õppesisu:

NSVL lagunemine, Saksamaa taasühinemine, rahvusvahelised organisatsioonid (NATO, EL laienemine, ÜRO), rahu ja konfliktide lahendamine, identiteet ja mitmekesisus, energiamajandus, globaalprobleemid (nt epideemiad, demograafiline olukord, kliimaküsimused, terrorism).

Praktilised tööd:

- 1) Töö kaardiga: mis riigid tekivad NSVL lagunemisel, Tšehhoslovakkia ja Jugoslaavia lagunemisel.
- 2) Ajajoon: Euroopa Liidu ja NATO laienemine: millal ühines Eesti EL ja NATO-ga? Mis ajal võttis Eesti kasutusele euro?
- 3) Arutleme erinevad globaalprobleemid (epideemiad, terrorism jne): selgitatakse põhjuseid, tuuakse näiteid.

INIMESEÕPETUS

Õppeaine kirjeldus

Inimeseõpetuse eesmärk on toetada õpilase sotsiaalsete ja emotsionaalsete oskuste arengut, õppides ennast tundma, vastutustundlikult oma suhteid kujundama, olema terviseteadlik, aus, hooliv ja õiglane.

Inimeseõpetuses käsitletakse inimest ja tema sotsiaalset keskkonda tervikuna. Väärtuskasvatus ja hoiakute kujundamine toimub üksteist mõistvas õhkkonnas ning on suunatud õpilaste positiivse mõtlemise arendamisele oma arengu- ja toimetulekuvõimaluste üle. Soodne sotsiaalne õppekeskkond toetub eelkõige õpilaste isikupära ja isiklike seisukohtade austamisele, võimaluste tagamisele vabaks arvamusevalduseks, initsiatiiviks, osalemiseks ja tegutsemiseks nii üksi kui ka koos teistega.

Õppetegevused muutuvad põhikooli kolme kooliastme jooksul lihtsamatest keerukamateks, ent peavad olema õpilasele mõistetavad ja tähenduslikud ning toetama arusaama õpitava vajalikkusest. Inimeseõpetus on kontsentriiline õppeaine, mille võtmeteemasid käsitletakse igal kooliastmel, arvestades arengulist käsitlust. Inimeseõpetuses võib teemasid käsitleda nii üksteisele järgnevatena kui ka integreerituna, et saavutada oskuste, teadmiste ja väärtuste põhjal õpitulemused. Õpitavat käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seondunult, kusjuures õppes on olulisel kohal aktiivõppemeetodid.

Inimeseõpetuse I kooliastme teemad ja õpitulemused lähtuvad õpilase minast (huvid, omadused jms) ja tema eluga kõige lähemalt seotud igapäevaelu teemadest nagu suhted pere ja sõpradega, tervis, käitumisnormid jms. Eesmärgiks on, et laps oskab märgata, mõista ja selgitada enda ja tema eluga otseselt seotud küsimusi.

I kooliastme inimeseõpetuses käsitletakse ka ühiskonnaõpetuse teemasid nagu Eesti Vabariik, kodukoht, reeglid, õigused ja kohustused lapse seisukohalt jms.

II kooliaste laiendab mina-käsitlust ning keskendub eakaaslaste mõju teemadele, mis selles vanuseastmes oluliseks muutuvad. Arendatakse varasemast põhjalikumalt sotsiaalseid oskusi, sh kehtestavat käitumist uimastite vm riskikäitumisega seotud olukordades. Eneseteadvuse ja iseseisvuse tõusuga muutuvad olulisteks ka tervise ning tervislike valikute teemad, näiteks toitumine, kehaline aktiivsus jms.

III kooliastme inimeseõpetuse teemade puhul tuleb varasemast enam esile mina-käsitluse ja suhete psühholoogiline aspekt. Kuna III kooliastmega lõpeb kohustuslik kooliharidus, siis valmistavad inimeseõpetuse teemad õpilast ette ennast ja maailma mõistma ning enda ja teistega toime tulema. Kui II kooliastmes puudutatakse soolist arengut vaid põgusalt, siis III kooliaste pakub tõhusat seksuaalkasvatust. Tervise, suhete ja riskikäitumise teemad jätkuvad süvendatumalt, aidates noorel mõista ühiskonnas toimuvaid protsesse ja nende mõju talle endale, tema valikutele ning seeläbi tema tervisele ja toimetulekule.

Hindamine

Inimeseõpetuses hinnatakse õpilaste teadmisi ja oskusi ning nende seostamist. Õpilase hoiakute ja väärtushinnangute kohta antakse tagasisidet hindeliselt ja suuliselt.

Hindamisviisid õppeprotsessi kestel: suuline ja/või kirjalik hindamine, tagasiside, edasiside, numbriline hindamine, enesehindamine, eneseanalüüs, enesekontroll, kaasõpilaste hindamine.

I KOOLIASTE

I kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud

1. Näitab Eesti Vabariigi ja oma kodukoha asukohta kaardil, tunneb Eesti ja kodukoha sümbolikat, olulisi inimesi ja paiku.
2. Väärtustab enda ja kaaslaste huvisid ning positiivset suhtumist iseendasse.
3. Mõistab õppimise tähtsust igapäevaelus hakkama saamisel ja tuleviku kavandamisel.
4. Teab, et inimeste õigustega kaasnevad kohustused.
5. Mõistab üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste järgimise vajalikkust.
6. Tunneb liiklusreegleid.
7. Teab erinevaid teabeallikaid, oskab leida infot ja teab, mille põhjal hinnata infoallikate usaldusväärsust.
8. Märkab inimeste erinevaid omadusi ja arvamusi.
9. Mõistab sõpruse ja koostöö väärtust ning üksteise eest hoolitsemise ja abistamise vajadust.
10. Teab, mis on vägivald. Mõistab, et vägivald ei ole lubatud ja oskab vajaduse korral abi leida.
11. Teab eesti rahvakombeid ja mõistab enda rolli kommete ja tavade hoidja ja kandjana. 12. Suhtub sallivalt Eestis elavate inimeste keelelistesse ja kultuurilistesse erinevustesse.
13. Oskab oma tervist hoida.
14. Teab tervist ohustavaid tegureid, tunneb ära ja oskab hoiduda või keelduda tervist ohustavatest olukordadest.
15. Oskab planeerida oma tegevusi ja väärtustab aktiivset vaba aja veetmist.
16. Oskab kasutada lihtsamaid esmaabivõtteid ja kutsuda vajaduse korral abi.
17. Teab raha teenimise, hoidmise ja kasutamise võimalusi, käitub teadliku ja säästliku tarbijana.
18. Mõistab keskkonna hoidmise tähtsust ja enda võimalusi selles.

2.KLASS

35 tundi (1 tund nädalas)

Õppesisu:

Mina, mina ja teised; mina ja tervis; mina ja minu pere; mina ja Eesti; mina: aeg ja asjad ning mina: teave ja asjad

Õpitulemused:

Mina, mina ja teised

- kirjeldab enda huvisid ja tegevusi
- põhjendab, miks on vaja endasse positiivselt suhtuda
- teab, et inimesed on erinevad nii bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt ning märkab inimeste sarnasusi ja erinevusi

Mina ja tervis

- toob näited tervist hoidvast käitumisest (hügieen, karastamine, mitmekesine toit, uni ja puhkus ning kehaline aktiivsus) ja selgitab tervist hoidva käitumise vajalikkust
- nimetab mõningaid haiguste tunnuseid
- teab hädaabinumbrit ja oskab vajaduse korral kutsuda abi

Mina ja minu pere

- kirjeldab enda ja pere liikmete ülesandeid kodus, toob näiteid üksteise abistamisest ja pere liikmetega arvestamisest
- toob näiteid oma õigustest ja kohustustest peres, koolis ja ühiskonnas

Mina ja Eesti

- leiab kaardilt Eesti ja kodukoha
- nimetab Eesti Vabariigi pealinna ja sünnipäeva
- teab, kes on Eesti Vabariigi president
- tunneb ära, kirjeldab ja kujutab kodukoha ja Eesti Vabariigi sümbolikat
- teab ja tutvustab oma kodukoha olulisi inimesi ja paiku
- võrdleb rahvakombeid minevikus ja tänapäeval, nt mardipäev, kadripäev, jõulud, vastlapäev, jaanipäev jt
- toob näiteid oma klassis või kodukohas elavate inimeste tavadest ja kommetest
- selgitab, kuidas õpilane saab ise olla kommete ja tavade hoidja

Mina: aeg ja asjad ning teave ja asjad

- planeerib oma päeva ja nädalat terviseteadlikult
- toob näiteid, kuidas õppimine aitab igapäevaelus hakkama saada
- sõnastab enda õppimise eesmärged ja seostab neid enda huvidega
- seostab igapäevavalikuid tuleviku eesmärkidega

Praktilised ülesanded:

- klassiarutelu mõistete avamiseks;
- õpetaja selgitused esitlusega;
- mõistekaart ja definitsioon;
- video vaatamine ja arutelu;
- rollimängud;
- skeemide uurimine;
- ajurünnak;
- päeviku täitmine;
- infootsing;
- sõnaalias;
- plakat;
- rühmatöö;
- paaritöö;
- pildi analüüs;
- viktoriin;
- uurimustöö;
- mängulised ülesanded;
- juhtumite lahendamised;
- tutvumine veebilehtedega;
- töölehtede täitmine;
- loovülesanne.

3.KLASS

35 tundi (1 tund nädalas)

Õppesisu:

Mina; mina ja tervis; mina ja teised; mina: teave ja asjad

Õpitulemused:

Mina

- põhjendab, miks on vaja endasse positiivselt suhtuda
- teab, et inimesed on erinevad nii bioloogiliselt kui ka sotsiaalselt ning märkab inimeste sarnasusi ja erinevusi
- nimetab inimeste õigusi ja nendega kaasnevaid kohustusi
- toob näiteid oma õigustest ja kohustustest peres, koolis ja ühiskonnas

Mina ja tervis

- toob näiteid terviseriskidest ja teab kuidas püsida tervenimetab mõningaid haiguste tunnuseid
- selgitab ja demonstreerib õpituatsioonis esmaabi võimalusi, nt haav, kukkumine, ninaverejooks, põletus, putukapiste
- teab hädaabinumbrit ja oskab vajaduse korral kutsuda abi

Mina ja teised

- toob näiteid käitumisnormidest ja seadustest, mida tal tuleb järgida
- põhjendab käitumisnormide ja seaduste järgimise vajalikkust
- demonstreerib õpituatsioonis üldtunnustatud käitumisnormide ja seaduste täitmist
- tunneb liikluses turvalisust tagavaid märke ja tähiseid
- kirjeldab ja demonstreerib turvalisust tagavate liiklusreeglite järgimist
- märkab liiklusohutikke kohti ja olukordi kooliteel ja koduümbruses ning pakub lahendusi turvalisuse tagamiseks
- teab, et vägivaldal on eri vormid
- selgitab, mida vägivaldne käitumine võib endaga kaasa tuua
- teab abi saamise võimalusi inimväärlikust alandava käitumise puhul, sh kiusamine ja vägivald;
- demonstreerib õpituatsioonis abi saamise ja abistamise võimalusi vägivalda korral
- selgitab sõpruse, koostöö, üksteise eest hoolitsemise ja üksteise abistamise vajalikkust

Mina: teave ja asjad

- loetleb erinevaid teabeallikaid
- leiab infot erinevatest allikatest
- võrdleb erinevaid teabeallikaid usaldusväärsuse ja teabe sisu väärtuse poolest
- kirjeldab meediaga, sealhulgas sotsiaalmeediaga seotud võimalusi ja ohte
- selgitab ja demonstreerib kokkulepitud reeglite järgimist digivahendite abil teabe otsimisel
- teab, mis on raha teenimine, säästmine, kasutamine ja laenamine
- hoiab keskkonda, selgitab keskkonna hoidmise võimalusi, nt jäätmete vähendamine ja sorteerimine, vee ja energia tarbimine

Praktilised ülesanded:

- klassiarutelu mõistete avamiseks;
- õpetaja selgitused esitlusega;
- mõistekaart ja definitsioon;
- video vaatamine ja arutelu;
- rollimängud;
- skeemide uurimine;
- ajurünnak;
- päeviku täitmine;
- infootsing;
- sõnaalias;
- plakat;
- rühmatöö;

- paaristöö;
- pildi analüüs;
- viktoriin;
- uurimustöö;
- mängulised ülesanded;
- juhtumite lahendamised;
- tutvumine veebilehtedega;
- töölehtede täitmine;
- loovülesanne.

II KOOLIASTE

II kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) Teab, et ühiskond mõjutab inimest tervikuna, sealhulgas ka tervisekäitumist ja suhtlemist.
- 2) Väärtustab inimeste positiivseid omadusi ning positiivset mõtlemist, mõistab inimeste individuaalseid erinevusi ja on erinevuste suhtes salliv.
- 3) Mõistab, et murdeea arengutempo on erinev, aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja keha eest hoolitsemise vajalikkust.
- 4) On loov ja ettevõtlik.
- 5) On iseseisev otsustaja, seostab otsuseid tagajärgedega. Teab, et „ei“ ütlemine on võimalus seista oma õiguste eest.
- 6) Kirjeldab tõhusaid sotsiaalseid oskusi igapäevaelus. Väärtustab hoolivust, ausust, õiglust, vastutustunnet, üksteise abistamist, sõprust ja armastust vastastikuse toetuse ning usalduse allikatena.
- 7) Teab, millest suhtlemine koosneb, mõistab avatud suhtlemise eeliseid ja ohtusid ning järgib turvalise suhtlemise reegleid.
- 8) Mõistab, et konfliktid on osa elust, teab konfliktide võimalikke põhjusi ja tõhusaid lahendusviise, mõistab erinevate käitumisviiside tagajärgi.
- 9) Teab probleemide erinevaid lahendusviise ning mõistab koostegutsemise väärtust.
- 10) Mõistab meediast tulenevaid ohtusid oma käitumisele ja suhetele ning vastutust oma sõnade ja tegude eest.
- 11) Mõistab autoriõiguste järgimise vajalikkust.
- 12) Teab, kuidas leida usaldusväärseid terviseinfo allikaid, ja teab, kust terviseprobleemi korral abi küsida.
- 13) Väärtustab tervist, tervislikku eluviisi ja keskkonda ning mõistab eluviisi ja keskkonna mõju tervisele.
- 14) Teab, mis on riskikäitumine, teab riskikäitumist ennetavaid ja soodustavaid tegureid ja riskikäitumise mõju inimese tervisele. Mõistab enda valikute tagajärgi.
- 15) Mõistab uimastite tarbimisega kaasnevaid riske, väärtustab tervislikku elu uimastiteta ja teeb tervislikke valikuid.

5.KLASS

35 tundi (1 tund nädalas)

Õppesisu:

Tervis; Murdeiga ja kehalised muutused; Turvalisus ja riskikäitumine; Haigused ja esmaabi

Õpitulemused:

Tervis

- teab, et ühiskond mõjutab inimest tervikuna, sealhulgas ka tervisekäitumist ja suhtlemist;
- mõistab, et murdeea arengutempo on erinev, aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja keha eest hoolitsemise vajadust;
- väärtustab tervist, tervislikku eluviisi ja keskkonda ning mõistab eluviisi ja keskkonna mõju tervisele;
- on loov ja ettevõtlik;
- teab, kuidas leida usaldusväärseid terviseinfo allikaid, ja teab, kust terviseprobleemi korral abi küsida.

Murdeiga ja kehalised muutused

- Mõistab, et murdeea arengutempo on erinev, aktsepteerib oma kehalisi muutusi ja keha eest hoolitsemise vajalikkust.

Turvalisus ja riskikäitumine

- On iseseisev otsustaja, seostab otsuseid tagajärgedega. Teab, et „ei“ ütlemine on võimalus seista oma õiguste eest.
- Mõistab meediast tulenevaid ohtusid oma käitumisele ja suhetele ning vastutust oma sõnade ja tegude eest.
- Mõistab autoriõiguste järgimise vajalikkust.
- Teab, kuidas leida usaldusväärseid terviseinfo allikaid, ja teab, kust terviseprobleemi korral abi küsida.
- Teab, mis on riskikäitumine, teab riskikäitumist ennetavaid ja soodustavaid tegureid ja riskikäitumise mõju inimese tervisele. Mõistab enda valikute tagajärgi.

Haigused ja esmaabi

- On loov ja ettevõtlik.
- Teab, kuidas leida usaldusväärseid terviseinfo allikaid, ja teab, kust terviseprobleemi korral abi küsida.
- Väärtustab tervist, tervislikku eluviisi ja keskkonda ning mõistab eluviisi ja keskkonna mõju tervisele.

Praktilised ülesanded:

- klassiarutelu mõistete avamiseks;
- õpetaja selgitused esitlusega;
- mõistekaart ja definitsioon;
- video vaatamine ja arutelu;
- rollimängud;
- skeemide uurimine;
- ajurünnak;
- päeviku täitmine;
- infootsing;
- sõnaalias;
- plakat;
- rühmatöö;
- paaritöö;
- pildi analüüs;
- viktoriin;
- uurimustöö;
- mängulised ülesanded;
- juhtumite lahendamised;
- tutvumine veebilehtedega;

- töölehtede täitmine;
- loovülesanne.

6.KLASS

35 tundi (1 tund nädalas)

Õppesisu:

Mina ja suhtlemine; Suhtlemine teistega; Suhted teistega; Konfliktid ja probleemilahendus; Positiivne mõtlemine

Õpitulemused:

Mina ja suhtlemine

- selgitab, kuidas enesehinnang kujuneb;
- mõistab enesehinnangu olemust.
- saab aru, et enesehinnang on osa tema minapildist.
- selgitab enda erinevate omaduste arendamise võimalusi.
- oskab nimetada enda erinevaid omadusi
- mõistab, et ennast saab pidevalt arendada
- mõistab oma võimalusi algatada ettevõtmisi ja toob näiteid ettevõtlikust tegutsemisest.
- mõistab, et tema ise saab suunata oma tegevusi
- seostab ettevõtlikkust tulevase tööeluga.
- õpib tundma oma huvisid ning seostama neid tulevikuga

Suhtlemine teistega

- kirjeldab, millest suhtlemine koosneb.
 - mõistab suhtlemise olemust
 - toob näiteid suhtlemise komponentide kohta
 - eristab mitteverbaalseid ja verbaalseid suhtlemisvahendeid ning analüüsib nende vastastikuseid seoseid.
 - mõistab suhtlemise kompleksust
 - eristab kehtestavat, agressiivset ja alistuvat käitumist ning mõistab nende käitumisviiside mõju suhetele.
 - iseloomustab erinevaid käitumisviise
 - teab, mis on eelarvamused ja stereotüüpsed hoiakud, ja tunneb need ära.
 - toob näiteid eelarvamuste mõjust igapäevaelus.
 - toob näiteid, kuidas eelarvamused mõjutavad igapäevasuhtlust.
 - teab, et tal on õigus öelda „ei“, ja demonstreerib õpituatsioonis „ei“ ütlemist oma tervise kaitsel ja õiguste eest seismisel.
 - demonstreerib õpituatsioonis, kuidas keelduda ennast ja teisi kahjustavast tegevusest, kasutades tõhusaid enesekohaseid ja sotsiaalseid oskusi.
 - nimetab kahjustavaid käitumisviise
 - selgitab, kuidas enese eest seista ilma teisi kahjustamata.
 - toob näiteid turvalisest suhtlemisest igapäevaelus, sh internetis ning lahendab õpituatsioonis teemakohaseid probleeme.
 - mõistab enda vastutust erinevates suhtluskeskkondades
- #### **Suhted teistega**
- toob esile arengulisi individuaalseid erinevusi, mõistab inimeste erivajadusi.
 - nimetab inimeste erivajadusi
 - toob näiteid hoolivast, ausast, õiglasest ja vastutustundlikust käitumisest.

- selgitab miks sõbralik käitumine on kasulikum
- demonstreerib õpituatsioonis sotsiaalsete oskuste tõhusat kasutamist.
- nimetab sotsiaalseid oskusi,
- toob näiteid sotsiaalsete oskuste kohta.
- demonstreerib õpituatsioonis, kuidas oma tundeid empaatilisel ja suhteid tugevdavalt väljendada.
- mõistab, et kõik tunded on normaalsed
- oskab oma tundeid väljendada ennast ja teisi kahjustamata

Konfliktid ja probleemilahendus

- selgitab konflikti häid ja halbu külgi.
- kirjeldab tõhusaid ja mittetõhusaid konfliktide lahendusviise.
- valib õpituatsioonis konflikti lahendamiseks sobiva käitumisviisi.
- näeb ühe probleemi lahendamise erinevaid võimalusi.
- nimetab erinevaid probleeme
- toob näiteid erinevate tõhusate probleemilahenduste kohta
- lahendab loovalt ja koostöiselt probleeme ja toob esile erinevate lahenduste eelised ning puudused.
- kirjeldab, kuidas kaaslased võivad mõjutada otsustamist.
- nimetab mõjutamise viise
- toob näiteid, milliste tagajärgedeni võivad erinevad otsused viia.
- mõistab enda vastutust oma otsuste ja tegude eest

Positiivne mõtlemine

- toob näiteid enda positiivsete omaduste kohta.
- märkab ja toob esile enda ning teiste positiivseid omadusi.

Praktilised ülesanded:

- klassiarutelu mõistete avamiseks:
- õpetaja selgitused esitlusega;
- mõistekaart ja definitsioon;
- video vaatamine ja arutelu;
- rollimängud;
- skeemide uurimine;
- ajurünnak;
- päeviku täitmine;
- infootsing;
- sõnaalias;
- plakat;
- rühmatöö;
- paaritöö;
- refereerimine;
- pildi analüüs;
- projektülesanne;
- viktoriin;
- mängulised ülesanded;
- juhtumite lahendamised;
- tutvumine seadustikega;
- tutvumine veebilehtedega;

- töölehtede täitmine;
- loovülesanne.

III KOOLIASTE

III kooliaste teadmised, oskused ja hoiakud

III kooliastme inimeseõpetuse teemade puhul tuleb varasemast enam esile mina-käsitluse ja suhete psühholoogiline aspekt erinevates sotsiaalsetes kontekstides. Inimeseõpetuse teemad valmistavad õpilast ette ennast ja maailma mõistma ning enda ja teistega toime tulema. Tervise, suhete ja riskikäitumise teemad aitavad noorel mõista ühiskonnas toimuvaid protsesse ja nende mõju talle endale, tema valikutele ning seeläbi tema tervisele ja sotsiaalsele toimetulekule olles suhetes teistega erinevas ümbruses

Õpilane:

1. Teab, kuidas ühiskond mõjutab inimeste tervisekäitumist, suhtlemist ja õppimist.
2. Mõistab inimese arengut murde- ja noorukieas.
3. Teab, kuidas kujundada ja hoida positiivset suhtumist iseendasse.
4. Väärtustab enese arendamise vajadust ja elukestvat õpet, mõistab oma võimalusi ja vastutust enda elutee kujundamisel.
5. On loov ja ettevõtlik.
6. Mõistab, et inimene on sotsiaalne olend, mõistab normide vajalikkust ühiselus. Väärtustab hoolivust, ausust, õiglust ja vastutustunnet aktiivse ühiskonnaliikmena.
7. Teab, et inimesed erinevad rahvuse, soo, vaimse ja füüsilise suutlikkuse ning vaadete ja usutunnistuste poolest; on erinevuste suhtes salliv.
8. Teab, et ühiskond kaitseb laste tervist ja heaolu seadustega.
9. Kasutab terviseinfo saamiseks teaduspõhiseid allikaid ja spetsialistide abi.
10. Väärtustab positiivseid suhteid, nende loomist ja hoidmist. Mõistab ja aktsepteerib inimliku läheduse erinevaid avaldumisviise.
11. Mõistab ja aktsepteerib seksuaalse arengu individuaalsust, seksuaalse identiteedi erinevaid avaldumisvorme ja seksuaalõigusi.
12. Mõistab füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikust seost ja neid mõjutavaid tegureid.
13. Mõistab eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse mõju tervisele ning tervisliku eluviisi ja turvalise käitumise tähtsust igapäevaelus.
14. Väärtustab partnerite vastutustundlikku käitumist seksuaalsuhetes. Oskab leida infot seksuaaltervist puudutavate küsimuste kohta.

7.KLASS

35 tundi (1 tund nädalas)

Õppesisu: Inimese areng ja murdeiga; Inimene, valikud, õnn; Inimene ja rühm; Turvalisus, tervise -ja riskikäitumine

Õpitulemused:

Inimese areng ja murdeiga

- kirjeldab pärilike ja keskkonnategurite, nt elukeskkonna, ümbritsevate inimeste ja hariduse mõju inimese arengule ja otsustele;
- seostab inimese kasvamist ja arengut pärilike ning keskkonnateguritega;
- selgitab inimese arengut murde- ja noorukieas ning eristab seda täiskasvanueast;

Inimene, valikud, õnn

- selgitab, mis on minapilt ja enesehinnang;
- toob näiteid teguritest, mis kujundavad minapilti ja enesehinnangut;
- analüüsib ennast oma väärtuste, isikuomaduste, võimete ja huvide põhjal ning seostab seda valikutega elus;
- analüüsib inimese võimalusi ja vastutust oma elutee kujundamisel;

Inimene ja rühm

- mõistab, et inimene on sotsiaalne olend, toob näiteid rühma kuulumise ja rühmas suhtlemise olulisusest;
- toob näiteid erinevate rühmade normidest ja reeglitest, mis toetavad ühiselu toimimist;
- analüüsib enda rolli, õigusi ja kohustusi erinevates rühmades;
- kirjeldab rühma mõju käitumisele, sh sõltumatuse ja autoriteedi olemust inimsuhetes, demonstreerib õpituatsioonis toimetulekut rühma survega;

Turvalisus, tervise -ja riskikäitumine

- analüüsib tegureid, mis aitavad säilitada inimese vaimset heaolu, märkab ohte, oskab kaaslast toetada ja vajaduse korral abi otsida;
- analüüsib laste heaolu mõjutavaid tegureid oma kogukonnas, teeb ettepanekuid, kuidas kogukonnas paremini seista laste heaolu eest;
- analüüsib uimastitega seotud riskikäitumise tagajärgi inimese toimetulekule ning sekkumise võimalusi indiviidi ja ühiskonna tasandil;
- toob näiteid seadustest, mis kaitsevad laste õigusi, tervist ja heaolu, ning analüüsib õiguste ja kohustuste seoseid;

Praktilised ülesanded:

- klassiarutelu mõistete avamiseks:
- õpetaja selgitused esitlusega;
- mõistekaart ja definitsioon;
- video vaatamine ja arutelu;
- rollimängud;
- skeemide uurimine;
- ajurünnak;
- diagrammi koostamine;
- päeviku täitmine;
- infootsing;
- sõnaalias;
- plakat;
- rühmatöö;
- paaritöö;
- refereerimine;
- pildi analüüs;
- projektülesanne;
- viktoriin;
- uurimustöö;
- mängulised ülesanded;
- juhtumite lahendamised;
- tutvumine seadustikega;
- tutvumine veebilehtedega;
- töölehtede täitmine;
- loovülesanne.

8.KLASS

35 tundi (1 tund nädalas)

Õppesisu: Tervise käitumine; Suhted ja seksuaalsus; Turvalisus, tervise- ja riskikäitumine

Õpitulemused:

Tervise käitumine

- toob näiteid füüsilise, vaimse ja sotsiaalse tervise vastastikustest seostest;
- analüüsib tervisekäitumise mõju füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele;
- analüüsib kehalise aktiivsuse ja toitumise mõju tervisele;
- teab, mille põhjal ära tunda teaduslikku tervisealast infot;
- analüüsib ja hindab erinevate tervisealaste infoallikate, tervisetoodete ja ravivõtete usaldusväärsust;
- analüüsib tegureid, mis aitavad säilitada inimese vaimset heaolu, märkab ohte, oskab kaaslast toetada ja vajaduse korral abi otsida;
- toob näiteid olulisematest tervisenäitajatest;
- analüüsib enda tervise seisundit tervisenäitajate põhjal ning kavandab vajaduse korral muudatusi eluviisis;
- analüüsib ja toob näiteid eluviisi, keskkonna ja pärilikkuse mõjust tervisele ning eristab tervislikke ja ebatervislikke otsuseid igapäevaelus;
- toob näiteid keskkonnateadlikest tegevustest ning rakendab mõnda nendest enda kodukohas või koolis;

Suhted ja seksuaalsus

- selgitab suhete loomise, säilitamise ja lõpetamise võimalusi ennast ja teisi kahjustamata;
- kirjeldab ja toob näiteid erinevatest tunnete ja läheduse avaldumisviisidest, nt meeldimine, sõprus, armumine, armastus;
- analüüsib suhtevägivalla avaldumisvorme ja põhjusi, teab, kuidas käituda lähisuhtevägivalla korral ning toob näiteid abi saamise võimalustest;
- selgitab seksuaalsuse olemust, inimese seksuaalset arengut ning selle individuaalsust
- mõistab erineva seksuaalse orientatsiooni ja soolise identiteediga inimeste õigust võrdsele ja lugupidavale kohtlemisele;
- toob näiteid turvalisest seksuaalkäitumisest ja seksuaalõigustest.
- analüüsib turvalise seksuaalkäitumise ja abi saamise võimalusi.
- toob esile seksuaalkäitumisega seotud müütide ja soostereotüüpsete hoiakute mõju inimese tervisekäitumisele;

Turvalisus, tervise- ja riskikäitumine

- demonstreerib õpituatsioonis inimväärikust alandavale käitumisele reageerimise viise ja abi saamise võimalusi;
- analüüsib uimastitega seotud riskikäitumise tagajärgi inimese toimetulekule ning sekkumise võimalusi indiviidi ja ühiskonna tasandil;
- demonstreerib õpituatsioonis esmaabi osutamist ja oskab vajaduse korral otsida abi;

Praktilised ülesanded:

- klassiarutelu mõistete avamiseks:
- õpetaja selgitused esitlusega;
- mõistekaart ja definitsioon;
- video vaatamine ja arutelu;

- rollimängud;
- skeemide uurimine;
- ajurünnak;
- diagrammi koostamine;
- päeviku täitmine;
- infootsing;
- sõnaalias;
- plakat;
- rühmatöö;
- paaristöö;
- refereerimine;
- pildi analüüs;
- projektülesanne;
- viktoriin;
- uurimustöö;
- mängulised ülesanded;
- juhtumite lahendamised;
- tutvumine seadustikega;
- tutvumine veebilehtedega;
- töölehtede täitmine;
- loovülesanne.

ÜHISKONNAÕPETUS

Õppeaine kirjeldus

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste sotsiaalse kompetentsuse kujunemises. Ühiskonnaõpetus aitab õpilasel arendada ettevõtlikkust ning kujuneda enmast teostavaks, kaasainimesi arvestavaks, sotsiaalselt pädevaks ja toimetulevaks ühiskonnaliikmeks. Ühiskonnaõpetuse tunnis omandatud teadmised, oskused ja hoiakud seostuvad tihedalt teistes õppeainetes (ajaloos, geograafias, inimeseõpetuses jt) õpituga, olles aluseks elukestvatele õppele. Põhikooli ühiskonnaõpetus käsitleb kõige üldisemal kujul ühiskonna toimimist, kodaniku seoseid ühiskonna põhivaldkondadega (majanduse, poliitika ja õigusega), ent ka suhteid erinevate sotsiaalsete rühmadega. Kodanikuna mõistetakse demokraatliku ühiskonna liiget, kes suhtleb ühiskonna institutsioonidega, lähtudes oma huvidest ja võimalustest.

Ühiskonnaõpetusel on tähtis koht õpilaste väärtushinnangute ja hoiakute kujunemises, sh ettevõtlikkus, seaduste austamine, töökus, sooline võrdõiguslikkus, vabadus, kodanikualgatus, sotsiaalne õiglus ja kodanike võrdne kohtlemine, inimõiguste austamine, mõistev suhtumine erinevustesse, tauniv suhtumine eelarvamustesse, säästlik suhtumine keskkonda, lugupidav suhtumine teiste rahvaste ja maade kultuuritraditsioonidesse ning soov neid tundma õppida; oma maa kultuuripärandi väärtustamine; teadvustamine, et kõikide maailma riikide elatustase ei ole võrdne ja maailmas on palju vaesust ning paljude inimeste materiaalne heaolu on võimalikuks saanud looduse ja tuleviku arvelt jne.

Ühiskonnaõpetuse eesmärk on praktiliste ülesannete, probleemide analüüsimise ja ainealaste põhimõistete omandamise kaudu saada tervikpilt ühiskonna toimimisest. Tähtsal kohal on igapäevaeluga seonduvate probleemide lahendamine ning asjatundlike otsuste tegemise oskuste kujunemine, mis aitab õpilasel ühiskonnas toime tulla. Nii kujuneb õpilasel tervikpilt ühiskonnast, kus teadvustatakse inimtegevuse ja looduse vastastikust mõju ning väärtustatakse jätkusuutlikku eluviisi.

I kooliastmes on ühiskonnaõpetuse teemad lõimitud inimeseõpetuse ainekavva. II ja III kooliastmes õpitakse ühiskonnaõpetust eraldi aina. II kooliastmes tutvub õpilane oma lähiümbruse sotsiaalsete suhete süsteemiga, keskendudes sotsiaalselt erinevate isiksuste ja rühmade kooseksisteerimisele. Käsitelu keskmes on inimesed meie ümber, kool ning õpilase kodukoht.

III kooliastmes käsitletakse riiklike institutsioonide funktsioone ja toimimispõhimõtteid. Riigivalitsemisega tutvudes käsitletakse põhiseaduslikke institutsioone. Oluline on pöörata tähelepanu kodanikuõigustele ning poliitika avaldumisele igapäevaelus.

Majandusteemade käsitlemine III kooliastmes keskendub isiklikule majandamisele, ettevõtlusele, riigi majanduse reguleerimisele ja turumajanduse sotsiaalsetele mõjudele. Ainet käsitletakse võimalikult igapäevaeluga seostatult.

Õppeprotsessis on oluline koht uurimuslikel õpivõtetel, mille toel omandavad õpilased probleemide seadmise, hüpoteeside sõnastamise, töö kavandamise ja korraldamise, kriitilise mõtlemise ning tulemuste tõlgendamise ja esitamise oskused, esitades materjale nii suuliselt kui ka kirjalikult ning kasutades näitlikustamiseks mitmesuguseid visuaalseid vorme ja võimaluse korral rakendatakse seda praktikas, nt demokraatia koolis, kodanikualgatus, vabatahtlik tegevus kodukohas jm.

Aktiivseks kodanikuks olemine tähendab kodanike kaasatust laiemalt, mitte ainult hääletamist valimistel. See avardab ka ühiskonnaõpetuse praktilise õppe võimalusi noorte jaoks, kes pole veel hääleõiguslikud (nt õpilaste võimekuse piires koolielu korraldamises, tarbijahariduses, kodanikualgatuses).

Õppes kasutatakse tehnoloogilisi vahendeid, sh IKT võimalusi. Aine eesmärk on kujundada aktiivseid ja vastutustundlikke kodanikke.

Ainekavaga tähtsustatakse senisest praktilisemat õpet, võimalust kogeda kodanikuks olemist. Soovitame umbes 1/3 õppemahust viia läbi praktilise tegevuse kaudu, kus õpilane peab ise kavandama, tegutsema ja otsuseid langetama. Praktilise tegevuse kaudu saab toetada ka teadmiste laiendamist ja oskuste kujundamist. Praktiline tegevus võib olla õppe osana kavandatud järjestikuliselt või ka väiksemate osadena aineõppe raames. Nt 6. klassis õpitakse ühiskonnaõpetust 35 tundi. Seega võiks praktilisele tegevusele kavandada 10-12 tundi, mis võivad toimuda nii tavapärase tundide raames, väljaspool klassiruumi või õpilaste iseseisvate ja ühistegevustena koolivälisel ajal. 70 tunnise õppe puhul oleks praktilise osa maht 20-23 tundi.

Praktiliste tegevustena võib läbi viia pikemaid õppeprojekte, kogukonnapraktikat, töötamist vabatahtlikuna mõne MTÜ või organisatsiooni juures, panustamist klassi, kooli või kogukonnas toimuva ürituse korraldamisse jms.

Hindamine

Ainevaldkonnast lähtuvalt on ühiskonnaõpetuse eesmärgiks aidata kaasa nt sotsiaalse pädevuse kujundamisele ja ühiskonnaõpetusest lähtuvalt sotsiaalse kirjaoskuse kujundamisele, mille na mõistetakse teadmisi, oskusi ja hoiakuid, mida on vaja toimetulekuks dünaamilises ning mitmekultuurilises keskkonnas ning toimimiseks teadlike kodanikena demokraatlikus

ühiskonnas. Ühiskonnaõpetuses hinnatakse arutlusoskust, erinevate allikate, sh õigustekstide tõlgendamist ja analüüsi, ühiskondlike probleemide analüüsi ja oma seisukoha kujundamise ning selle põhjendamise oskust; aga ka kodanikuvalmidust ja -vastutust ühistegevuses osalemise, ühiskonnaliikmele kohustuslike toimingute, sh vajalike dokumentide täitmise oskuse jt eakohaste ülesannete kaudu. Väitluses hinnatakse oskust kuulata aktiivselt teise osapoole väiteid ning oskust esitatud väidetele tõenduspõhiste argumentidega vastata.

Teadmiste laiendamiseks koos arendatakse ühiskonnaõpetuse kaudu järgmisi oskusi:

1. sotsiaalne kirjaoskus, s.o teadmised, oskused, väärtused ja hoiakud toimetulekuks mitmekultuurilises keskkonnas; koostöö- ja konfliktilahendusoskus;
2. ühiskonna-alaste mõistete tundmine ja kontekstis kasutamine; oskussõnavara laienemine;
3. kriitiline mõtlemine: eri liiki tekstide, statistiliste andmete analüüsimine, meediakirjaoskus;
4. arutlusoskus, tõlgendamine, järelduste tegemine ja seoste loomine, oma seisukoha kujundamine ja põhjendamine;
5. informatsiooni leidmise oskus enda vajaduste ja huvide tarbeks, suutlikkus seda kriitiliselt hinnata
6. probleemide püstitamine, hüpoteeside sõnastamise, küsimuste esitamine ning neile vastates erinevate lahenduste pakkumine; oskus tegevusi planeerida ja teostada, probleeme lahendada, uurimistulemusi tõlgendada ja esitada.
7. Kodanikukompetentsid: finantskirjaoskus, tarbijateadlikkus, tegutsemine kodanikuna, õiguste ja kohustuste tundmine ja täitmine;
8. suuline ja kirjalik eneseväljendus, IKT vahendite kasutamine info hankimiseks ning oma töötulemuste esitlemiseks.

Kuna ühiskonnaõpetuse õpitulemused sisaldavad teadmiste laiendamise kõrval oskuste arendamist, väärtuste kujundamist, otsuste langetamise ja tegutsemisvalmidust ning -oskust, tuleb neid tähtsustada võrdselt ka kontrolli ja hindamise puhul.

II KOOLIASTE

II kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud

Õpilane:

- 1) Teab kodukohas tegutsevaid kodanikuühendusi ja -algatusi.
- 2) Teab lapse õigusi ja olulisemaid inimõigusi.
- 3) Teab, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja peavad seadusi täitma.
- 4) Mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat.
- 5) Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslikke institutsioone ja olulisemaid ametikohti.
- 6) Eristab fakti arvamusest, teab, mis tunnuste alusel hinnata allikate usaldusväärsust.
- 7) Teab, et autoriõigused on kaitstud seadusega ja autorile tuleb viidata.
- 8) Teab, et inimesed on erineva kultuuritaustaga, saab aru, kui kedagi kultuurilise erinevuse tõttu diskrimineeritakse ja otsib vajaduse korral abi.
- 9) Teab, et iga inimene on käitumise, hoiakute ja panusega kultuurikandja ja -looja.
- 10) Tunneb tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust abi otsida, kasutab turvaliselt dokumente ja pangakaarti.
- 11) Oskab oma aega ja raha planeerida, võimeid ja võimalusi arvestada.
- 12) Käitub teadliku tarbijana.

6.KLASS

35 tundi (1 tund nädalas)

Teema: Demokraatia põhimõtted ja selle toimimine

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Teab kodukohas tegutsevaid kodanikuühendusi ja -algatusi.
- 2) Teab lapse õigusi ja olulisemaid inimõigusi.
- 3) Teab, et kõik inimesed on seaduse ees võrdsed ja peavad seadusi täitma.
- 4) Mõistab, kuidas demokraatia põhimõtted saavad toimida koolis; toetab oma käitumise ja osalemisega koolidemokraatiat.
- 5) Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslikke institutsioone ja olulisemaid ametikohti.

Õppesisu:

Kohalik omavalitsus, seadus, lapse õigused, peamised inimõigused, sõnavabadus ja selle põhimõtted, demokraatia, vabatahtlik tegevus, kodanikuühendus. Peamised põhiseaduslikud institutsioonid ja nende funktsioonid, õpilasmavalitsus, õpilaste osalemine koolielu korraldamises ja õpilasesinduses. Kooli sisekord (kodukord). Õiguste, kohustuste ja vastutuse tasakaal.

Praktilised tööd:

- 1) Arutelu. Õpilased saavad teha ettepanekuid koolielu parandamiseks.
- 2) Loovülesanne nt "Unistuste kool". Mida unistuste koolis õpetatakse, kes õpetavad, kes õpivad, milline on koolipäev?

Teema: Allikad ja autoriõigused

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Eristab fakti arvamusest, teab, mis tunnuste alusel hinnata allikate usaldusväärsust.
- 2) Teab, et autoriõigused on kaitstud seadusega ja autorile tuleb viidata.

Õppesisu:

Fakt, arvamus, allikas, argumenteerimine, autoriõigused, viitamine.

Praktilised tööd:

Arvamusloo või referaadi kirjutamine/koostamine kasutades usaldusväärseid allikaid ja korrektset viitamist.

Teema: Kultuur

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Teab, et inimesed on erineva kultuuritaustaga, saab aru, kui kedagi kultuurilise erinevuse tõttu diskrimineeritakse ja otsib vajaduse korral abi.
- 2) Teab, et iga inimene on käitumise, hoiakute ja panusega kultuurikandja ja -looja.

Õppesisu:

Kultuur, religioon, võrdõiguslikkus ja sallivus; Eestis ja õpilase kodukohas elavad rahvarühmad (sotsiaalsed, rahvuslikud, religioossed jm), sooline võrdõiguslikkus, pere ja suguvõsa, kogukond.

Praktilised tööd:

Rollimängud, kohtumised erinevate kultuurikandjatega enda kogukonnast ja kaugemalt.

Teema: Planeerimine ja tarbimine**Õpitulemused:**

Õpilane:

- 1) Tunneb tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust abi otsida, kasutab turvaliselt dokumente ja pangakaarti.
- 2) Oskab oma aega ja raha planeerida, võimeid ja võimalusi arvestada.
- 3) Käitub teadliku tarbijana.

Õppesisu:

Risk, turvalisus, aja- ja kulutuste planeerimine, tarbimine ja tarbija, raha kogumine, säästmine ja laenamine, tarbimisotsuste mõju keskkonnale ja kogukonnale, elukutsed ja ettevõtted kodukohas.

Praktilised tööd:

Mis tegevused või ülesanded aitavad jõuda õpitulemuste saavutamisele; kuidas toetada

III kooliaste**III kooliastme teadmised, oskused ja hoiakud**

- 1) Teab, et Eesti peab arvestama rahvusvahelise olukorra ja rahvusvaheliste suhetega.
- 2) Teab, kuidas kujunes ja kuidas toimib tänapäeva demokraatlik ühiskond.
- 3) Tunneb ära ja toob näiteid demokraatia kesksete tunnuste ja nende rikkumise kohta; toob
- 4) Märkab, mis võib ohustada demokraatiat tänapäeval, selgitab, tuginedes minevikunäidetele.
- 5) Teab Eesti riigi juhtimisega seotud põhiseaduslike institutsioonide ülesandeid.
- 6) Mõistab ühiskonnasektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas.
- 7) Teab majanduse toimimise põhijooni, teab oma õigusi ja kohustusi tarbijana, oskab oma õigusi kaitsta.
- 8) Analüüsib oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma huvidest ja võimetest ning ühiskondlikest teguritest.
- 9) Seostab demokraatiat inimõiguste kaitsega.
- 10) Analüüsib õiguste ja kohustuste, vabaduse ja vastutuse seost.
- 11) Teab, et Eesti Vabariigi põhiseadus on kõrgeim õigusakt ja oskab sealt leida vajalikku infot.
- 12) Teab ja väärtustab kodanikuühiskonna võimalusi korraldada elu kodukohas, piirkonnas, riigis ja rahvusvaheliselt.
- 13) Teab Eesti riigi ja selle kodanike õigusi, võimalusi ja kohustusi, mis tulenevad Euroopa Liidu liikmesusest.
- 13) Hindab infoallikaid kriitiliselt ja kujundab oma arvamuse, järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid.
- 14) Märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt.
- 15) Analüüsib tervise- ja turvariske, oskab vältida ohtusid ja teab, kust vajaduse korral otsida abi.

9. KLASS

35 tundi (1 tund nädalas)

Teema: Ühiskond ja sotsiaalsed suhted: kuidas ühiskond toimib ja kellest koosneb.

Alateema: Ühiskonna institutsiooniline struktuur – kuidas avaliku sektori, äri- (era)sektori ja kolmanda sektori/vabakonna koostöös tagatakse hästi toimiv ühiskond.

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Teeb vahet riigi-, era- ja kodanikusektoril, toob näiteid nende tegevusest ja koostööst ühiskonnas ja üksikisikute kokkupuudetest ja/või võimalusest osaleda riigi-, era- ja kodanikusektoris;
- 2) Mõistab ühiskonnasektorite spetsiifikat ja rolli ühiskonnas.

Õppesisu:

ühiskond, avalik sektor, riigiasutus, avalik-õiguslik asutus, era-(äri)sektor, eraettevõtte, kolmas sektor, mittetulundus organisatsioon.

Praktilised tööd:

- 1) Mõistekaart - ühiskond on terviklik süsteem
- 2) Rühmatöö

Alateema: Ühiskonna sotsiaalne struktuur: mõistmine, et ühiskond on mitmekesine, sh ebavõrdne

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Teab võimalusi, kuidas nii kodanikud kui ka mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist;
- 2) Oskab kasutada allikaid õppetöös, viitab ja tsiteerib nõuetekohaselt;
- 3) Toob näiteid oma õigustest ja kohustustest ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;
- 4) Loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur;
- 5) Märkab kultuuride ja sotsiaalsete rühmade mitmekesisust, diskrimineerimist, sekkub oma võimaluste kohaselt.
- 6) Märkab diskrimineerimist ja oskab analüüsida konkreetset juhtumit ning pakkuda välja lahendusi;
- 7) Selgitab, miks on oluline tunda kultuuripärandit;

Õppesisu

ühiskonnarühmad, rahvastikunäitaja, demograafia, migratsioon, immigrant/sisserändaja, kodanik, topeltkodakondsus, varjupaigataotleja.

ühiskondlik ebavõrdsus (ja võrdõiguslikkus vs võrdväarsus) sotsiaalne sidusus, sotsiaalne õiglus, identiteet, mitmekultuurilisus, subkultuurid.

Praktilised tööd:

- 1) Koostame konspekte, et ühiskond koosneb mitmetest vastanduvate huvidega rühmadest nt iga; sugu; terviseseisund; elukoht; kultuuriline, religioosne ja rahvuslik identiteet jm.
- 2) Plakat - peamiseid rahvastikunäitajaid
- 3) Tekstiga töö: head kodanikud
- 4) Töö põhiseadusega

Alateema: Ühiskonnaliikmete õigused vs kohustused ning vastutus on omavahelises seoses.

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Toob näiteid erinevatest võimalustest, kuidas käituda demokraatia põhimõtteid järgides;
- 2) Toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;
- 3) Märkab diskrimineerimist ja pakub välja lahendusi;
- 4) Toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;
- 5) Seostab demokraatiat inimõiguste kaitsega.

Õppesisu:

põhiõigused, inimõigused, kodanikuõigused, lapse õigused, kohustused, privileegid, vastutus, diskrimineerimine, inimkaubandus

Praktilised tööd:

- 1) Loeme ja arutleme lapse ja vanemate õigused ja kohustused
- 2) Töö põhiseadusega

Teema: Meedia ja teave: kuidas toimida infopaljuse ja infokorratuse kontekstis.

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Oskab allikatest leida asjakohast infot oma arvamuse kujundamiseks;
- 2) Tunneb ära valeuudise ja propaganda ja teab, miks need võivad olla ohtlikud;
- 3) Mõistab koostöövõimaluste otsimise vajalikkust erimeelsuste puhul;
- 4) Märkab diskrimineerimist;
- 5) Toob näiteid stereotüüpide, vaenukõne ja sallimatuse kohta ning mõistab nende ohtu ühiskonnale;

Õppesisu:

avalik-õiguslik meedia, erameedia, ajakirjandus, massikommunikatsioon, meedia, meediavabadus, propaganda, polariseerumine, kollane ajakirjandus

Praktilised tööd:

- 1) Koostame konsepte ajakirjanduse rolli ja vastutust avaliku arvamuse kujundamisel ühiskonnas.
- 2) Töö ajalehtedega, mis on infosõda;
- 3) Töö allikatega – Meediahariduse portaalidega tutvustamine

Teema: Demokraatlik riik ja valitsemine - kuidas demokraatlikud väärtused aitavad tagada kodanike heaolu ning õigusriigi toimimist.

Alateema: Demokraatiat toimimine igapäevases elus

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur;
- 2) Teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid;

3) Teab enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel;

4) toob näiteid oma õigustest ja kohustustest koolis, perekonnas ja ühiskonnas, selgitades õiguste ja kohustuste omavahelisi seoseid;

5) Selgitab avaliku konkursi tähtsust.

Õppesisu:

esindusdemokraatia, referendum, vabad valimised, ühetaolised valimised, valimisüsteem, hääleõigus, hääletamine, eelhääletamine, boikoteerimine; streikimine; ühiskonnakriitika avaldamine; osalemine erakonna tegevuses; õigusriik, korruptsioon

Praktilised tööd:

1) Loeme ja arutleme, mis on E-valimised, demokraatlikud valimised, valiskomisjon jne

2) Ristsõna koostamine mõistetest

Alateema: Eesti valitsemiskord: kuidas rakendub võimude lahususe ja tasakaalu põhimõtte ellu ning millised on kodaniku võimalused poliitika kujundamisel osaleda.

Õpitulemused:

Õpilane:

1) Selgitab võimude lahususe põhimõtet;

2) Teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid;

3) Teab kus otsida põhiseaduses Vabariigi Valitsuse, Riigikogu, Vabariigi Presidendi ja kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid;

4) Teab Euroopa Liidu liikmesriike;

Õppesisu:

õigusriik, seadusandlik võim, täidesaatev võim, kohtuvõim, põhiseaduslik institutsioon, Riigikogu, Vabariigi Valitsus, President, õiguskantsler, riigikontroll, kohalikomavalitsus, kohus, EL Parlament, EL Komisjon, EL Ülemkogu, ministeerium, riigiamet, põhiseadus, menetlus

Praktilised tööd:

1) Töö põhiseadusega

2) Rühmatöö

3) Konspekti koostamine

Teema: Eesti valitsemiskord: kuidas rakendub võimude lahususe ja tasakaalu põhimõtte ellu ning millised on kodaniku võimalused poliitika kujundamisel osaleda.

Õpitulemused:

Õpilane:

1) Loetleb demokraatliku ühiskonna tunnuseid, selgitab, mille poolest erinevad demokraatlik ühiskond ja diktatuur;

2) Teab, mis on õigusriik, ja selgitab selle toimimise põhimõtteid;

3) Nimetab põhiseaduse abil kohaliku omavalitsuse peamisi ülesandeid;

4) Teab võimalusi, kuidas nii kodanikud kui mittekodanikud saavad mõjutada ühiskonna toimimist.

Õppesisu:

kohalikomavalitsus, volikogu, linnapea, vallavanem, linna-/vallvalitsus, eelarve, kohalikud maksud, noortevolikogu, osalusdemokraatia, rahvaalgatus

Praktilised tööd:

- 1) Töö allikatega
- 2) Töö seadusega

Teema: Kodanikuühiskond - mida annab vabakonnas osalemine ning kuidas rahva tahet maksma panna.

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Teab enda võimalusi kooli ja kogukonna elu ning kohaliku omavalitsuse poliitika kujundamisel;
- 2) Teab ja väärtustab kodanikuühiskonna võimalusi korraldada elu kodukohas, piirkonnas, riigis ja rahvusvaheliselt.

Õppesisu:

kodanikuühiskond, vabakond, huvirühmad, erakond/partei, arengu-/humanitaarabi, streik, boikott, miting, ühiskonnakriitika, polariseerumine.

Praktilised tööd:

- 1) Töö meedia allikatega
- 2) Rühmatöö

Teema: Äri sektori toimimine - milline on riigi roll majanduse reguleerimisel, kuidas olla ise ettevõtlik, saada hakkama (töö)turu kontekstis ning olla rahatark.

Alateema: Turumajanduse olemus ja riigi roll selles

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Kirjeldab erinevate majandussüsteemide iseloomulikke tunnuseid;
- 2) Teab maksude vajalikkust ühiskonna toimimisel, eristab otseseid ja kaudseid makse;
- 3) Teab, mis on sotsiaalne ettevõtlus, ja toob näiteid selle võimalustest;
- 4) Järgib autoriõiguse ja intellektuaalse omandi kaitse põhimõtteid.

Õppesisu

ressurss, majandussüsteem, vaba turg, monopol, äriplaan, kasum, kahjum, teaduspõhine majandus, heoluriik, riigieelarve, otsesed maksud, kaudsed maksud, tuludeklaratsioon, sotsiaalne ettevõtlus, õiglane kaubandus, eksport, import.

Praktilised tööd:

- 1) Arutlev vestlus
- 2) Töölehed
- 3) Rahatarkused veebilehed

Teema: Tööturg

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Kirjeldab valitud erialal tegutsemise võimalusi, lähtudes eriala spetsiifikast ja tuues esile palgatöötajana ja ettevõtjana tegutsemise erisused;

2) Kirjeldab oma võimalusi tulevase töötajana ja ettevõtjana ning kavandab edasist haridusteed lähtuvalt oma huvidest ja võimetest ning ühiskondlikest teguritest.

Õppesisu:

tööturg, tööandja, töövõtja, brutopalk, netopalk, tööleping, ümbrikupalk, CV

Praktilised tööd:

- 1) Paaristöö: CV koostamine
- 2) Loeme ja arutleme: Töölepingu tingimused

Alateema: Isiklik toimetulek ja arukas tarbimine

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Kirjeldab vabalt valitud näidete põhjal inimeste tarbimiskäitumist;
- 2) Selgitab liigtarbimise põhjusi ja mõju üksikisikule, ühiskonnale ja keskkonnale.

Õppesisu:

inflatsioon, intress, investering, eelarve, ostubuum, tarbijakaitse, tootemärgised, ostujõud

Praktilised tööd:

- 1) Paaristöö investeerimisest
- 2) Pildi analüüs

Teema: Eesti ja maailm: kuidas rahvusvaheline olukord Eestit mõjutab ning kuidas väikeriik saab oma huve rahvusvahelistes suhtluses teostada.

Õpitulemused:

Õpilane:

- 1) Kirjeldab näidete põhjal suur- ja väikeriikide, naaberriikide, demokraatlike ja mittedemokraatlike riikide vastastikuseid suhteid;
- 2) Selgitab riikide koostööd rahvusvahelistes organisatsioonides, toob näiteid;
- 3) Teab Euroopa Liidu liikmesriike;
- 4) Toob näiteid Euroopa Liidu kodanike õigustest ja võimalustest, seostades neid enda eluga;
- 5) Teab, et Eesti peab arvestama rahvusvahelise olukorra ja rahvusvaheliste suhetega.

Õppesisu:

Euroopa Liit, EL Parlament, EL Komisjon, Põhja-Atlandi Lepingu Organisatsioon (NATO), ÜRO, euro, diplomaatia, humanitaarabi organisatsioonid.

Praktilised tööd:

- 1) Kaardiülesanne
- 2) Töölehed
- 3) Rühmatöö